

AN ANALYSIS OF THE INTERACTION BETWEEN CULTURE AND DEVELOPMENT: THE ADAPTABILITY OF TRADITIONAL FOODS AND BEVERAGES IN WEST GOJAM

Degsew Tilahun

(with Zelalem Tefera and Agardech Jemaneh)

This study explored the complex relationship between culture and development through the lens of traditional West Gojam foods, beverages, and food rituals. The researcher employed ethnographic methods—observation, interviews, and group discussions—to gather data. The study found that these traditions have a two-sided impact on development. On the positive side, traditional food and beverage production creates jobs and income, reducing unemployment and motivating community members to engage in work. Additionally, food rituals strengthen social bonds and build social capital, which is a valuable asset for community development. However, the study also identified negative cultural beliefs surrounding food and beverages that can hinder development, particularly regarding gender roles. The researcher suggested that training programs should be implemented to address these negative attitudes, ultimately leading to a more prosperous society and nation.

Key Words: Development, culture, traditional Foods and beverages.

የባህል እና የልማት መስተጋብር ትንተና፤ በምዕራብ ጎጃም ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ማሳያነት

ደግሰው ጥለሁን (ከዘላለም ተፈራ እና አጋራደች ጀማኒህ ጋር)

አፅህርተ ጥናት

ይህ ጥናት በባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች አዘገጃጀት እና የማዕድ ሥርዓቶች የሚገለፁ የልማት እሴቶችን እና ተግባራትን በመመርመር የባህልን እና የልማትን መስተጋብር ለማሳየት ያለመ ሲሆን ጥናቱ ይዘት የተነሳውን ዓለማዊ ተደራሽ ለማድረግ ምልክታ፣ ቃለመጠይቅ እና ቡድን ተኮር ውይይት ኢትዮግራፊያዊ መረጃዎችን ለመሰብሰብ አገልግሎት። በተጠቀሱት መሳሪያዎች የተሰበሰቡት መረጃዎች የይዘት ትንተና ተደርጎባቸው የሚከተሉት ግኝቶች ላይ ለመድረስ ተችሏል። የምዕራብ ጎጃም ማህበረሰብ ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች እንዲሁም የአመጋገብ እና የመጠጥ ሥርዓቶች አንድም በቀጥታ የገንዘብ ምንጭ በመሆን፤ ሁለትም በተዘዋዋሪ የልማት እሴቶች መግለጫ እና ማፅደቅ በመሆን አዎንታዊ እና አሉታዊ መስተጋብር ያደርጋሉ። ይኸውም በቀጥታ አዎንታዊ መስተጋብራቸው የገቢ ምንጭ መሆን ችለዋል። ሥራ አጥነትን በመቀነስ፤ እንዲሁም የሰራ ወኔ በመፍጠር ማህበረሰቡ ጊዜውን በሥራ እንዲያሳልፍ የማገዳገት ሚናም ይወጣሉ። በተጨማሪም ለማህበረሰብ ልማት ትልቅ ግብዓት የሆነውን የማህበረሰብ ትስስር በማጠናከር እና ማህበራዊ ካፒታል በመፍጠር የማህበረሰቡን ልማት በተዘዋዋሪ የሚያግዙ መሆናቸው በጥናቱ ግኝት ተረጋግጧል። በመሆኑም የተለያዩ ማህበረሰብ አሰባሳቢ ሁኔታዎችን እንደ መድረክ በመጠቀም አብዝቶ ከመደገስ እና ከሥርዓተ ይታዊ የሚና ክፍፍል ጋር ተያይዞ ልማት ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ በሚያሳርፉ ምግብ እና መጠጥ ነክ ባህላዊ እሴቶች ዙሪያ አመለካከት ቀያሪ ሥልጠናዎች ቢሰጡ፤ ማህበረሰቡ ብሎም ሀገር ከዘርፉ የተሻለ ጥቅም ማግኘት ይችላሉ።

ቁልፍ ቃላት፣ ልማት፣ ባህል፣ ባህላዊ ምግብ እና መጠጥ

1. መግቢያ

ከፎክሎር አባይት ዘርፎች ውስጥ ቁሳዊ ባህል አንዱ ነው። ዘርፉ አንድም ተጠኝ ቁሶችን፣ አንድም ቁሶች የሚጠኑበትን ዘርፍ ይወክላል። ቁሳዊ ባህል እንደ ጥናት መስክነቱ የሰውን ልጅ አዕምሮ ማለትም አመለካከቱን፣ ንፅፅተ ዓለሙን፣ እሴቶቹን ወዘተ. ለተለያዩ አላማ በሚያበጃቸው እና በሚጠቀምባቸው ቁሶቹ አማካኝነት ይመረምራል። ባህላዊ ቁሶች የሚባሉትም በሰው እጅ የተበጁ ወይም የተሻሻሉ፤ የዕጅ ስራ ውጤቶችን ሁሉ የሚያካትቱ ሲሆን በአብዛኛው ከዕለታዊ መጠቀሚያነት የዘለለ ማህበረ ባህላዊ ጠቀሜታ እና ትርጉም ያላቸው የቁሶች ስብስብ መሆናቸው ይገለጻል (ዶርሰን፣ 1972፤ ግላሴ፣ 1999፤ ፕሮውን፣ 1982)። የቁሳዊ ባህል ጥናት ከሚያተኩርባቸው ቁሶች መካከል ባህላዊ ምግቦች እና

መጠጦች ወይም የባልትና ውጤቶች ተጠቃሾች ናቸው (ፈቃድ፣ 1991)። ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦችም በርካታ እና ልዩ ልዩ ዓለም ዓቀፋዊ እና አካባቢያዊ ትርጓሜዎች አሏቸው፤ በመሆኑም ለሰው ልጅ ህልውና መቀጠል ከሚያበረክቱት አይተኬ ሚና ባልተናነሰ አንድን ማህበረሰብ ከሌላው ለመለየት የሚያስችል ትዕምርታዊ ፋይዳ እንዳላቸው በዘርፉ ምሁራን በተደጋጋሚ ይገለጻል (ትሪኮፖሎ እና ሌሎች፣ 2007)።¹

ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች እንዲሁም የአዘገጃጀት እውቀቶች ለሚያዘጋጁቸው ማህበረሰብ የሚያበረክቱት ማህበረ ኢኮኖሚያዊ፣ ሥነ ምህዳራዊ እና ጤና ነክ ፋይዳዎች ያሏቸው መሆኑን በዘርፉ ጥናት ያካሄዱ ምሁራን ይገልጻሉ (ኮሻካ እና ሌሎች፣2016፤ ልዩ እና ሌሎች፣ 2011)።² ከኢኮኖሚያዊ እና ጤና ነክ ፋይዳዎቻቸው ውስጥ በታዳጊ ሀገራት ህዝቦች በተለያዩ መንገድ የሚተገበረው የባህላዊ ተብላሎት ³ ፋይዳ በቀዳሚነት ይጠቀሳል። ተብላሎት የምግብ እና መጠጥን ጣዕም በማሻሻል፤ በሰውነት ውስጥ የምግብ እንሽርሽሪትን በማፋጠን፣ ምግብ እና መጠጦችን ከብክለት በመጠበቅ፤ንጥረ ምግባዊ እሴቶችን በመጨመር በሽታን ይከላከላል። በተጨማሪም ምግብ እና መጠጦች ሳይበላሹ ለረዥም ጊዜ እንዲቆዩ በማድረግ ብክነትን ይቀንሳል፤ በተጨማሪም እውቀቱ በዝቅተኛ ጉልበት እና ወጪ እየተተገበረ በአነስተኛ ኢንተርፕራይዞች ዘርፍ የገቢ ምንጭ አማራጭ መሆን የሚችል መሆኑም ለተጠቃሚዎቹ የምግብ ዋስትና መረጋገጥ አስተዋፅዖ እንዲያደርግ ያስቻለው መሆኑ ይገለጻል። ይህ ፋይዳውም ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች እንዲሁም ተያያዥ እውቀቶች ከልማት ጋር አንዳት ትስስር ያላቸው መሆናቸውን ያመለክታል። ከዚህምም የሁለቱ ዘርፎች ምንነት እና መስተጋብር በመመርመር አንዳቸው ለአንዳቸው የሚኖራቸውን አስተዋፅኦ ማሳየት የሚገባ መንገድ ይቻላል።

የባህል ወይም የፎክሎርን እና የልማትን⁴ መስተጋብር መሰረት አድርገው በአፍሪካ ከተካሄዱ ጥናቶች ውስጥ ባህል እና ልማት⁵ በሚል ርዕስ በጉብሬ (2005) የቀረበው ጥናት አንዱ ነው። ጥናቱ ድህነትን ከማጥፋት፣ ከጾታዊ እኩልነት እና ተጠቃሚነት፣ ከህፃናት ጥበቃ እና ጡት ማጥባት እንዲሁም ከውጤታማ ተግባሮች እና ከጤና ጋር የተገናኙ ልማዳዊ ተግባራትን ማሳያ አድርጎ የአፍሪካውያን ሀገር በቀል እውቀቶች ለልማት ያላቸውን ፋይዳ ተንትኗል (ጉብሬ፣ 2005)። የሁለቱን ዘርፎች መስተጋብር አስመልክቶ ኢትዮጵያ ላይ ተውስነው ከተካሄዱ ጥናቶች ውስጥ ደግሞ በርታ እና የአውራ አምባ ማህበረሰብ ላይ የተካሄዱት ጥናቶች ይጠቀሳሉ። ስንቅነሽ (2007) ባህልና ልማት በበርታ

1 ትሪኮፖሎ እና ሌሎች = Trichopoulou, et al .2007. Traditional Foods: Science and Society perspective. Trends in Food science and Technology, 18(8), 420-447.
2 ኮሻካ እና ሌሎች፣ 2016፤ ልዩ እና ሌሎች= Kohsaka R, et al. 2016. Capturing the relationships between local foods and residents: A case in the Noto region, Japan, Journal of Ethnic Foods.
3 ባህላዊ ተብላሎት Traditional fermentation የሚለውን ተኪ ሆኖ አግሏል።
4 በዚህ ጥናት ባህል እና ፎክሎር አቻ ፍቺ የተሸከሙ ፅንሰ ሀሳቦች ተደርገው በተተካኪነት አገልግለዋል።
5 ጥናቱ “culture and Development in Africa በሚል ርዕስ በእንግሊዝኛ የተሰራ መሆኑን ልብ ይሏል።

በሚል ርዕስ ለሶስተኛ ዲግሪ ማሟያ ባካሄደችው ጥናት የበርታ ብሔረሰብ የተለያዩ የፎክሎር ዘርፎች ለልማት ያላቸውን አዎንታዊ እና አሉታዊ አስተዋጾ በጥቅሉ መርምራለች። ጥላሁን በ(2012) ባካሄደው ጥናት ደግሞ የአውራጃምባ ማህበረሰብ የቡድን ተግባራት ለማህበረሰብ ለውጥ ያለውን ሚና እና ተግባር መርምሯል። አበበ(2013)-ም እንዲሁ ትኩረቱን አውራጃምባ ላይ አድርጎ የአውራጃ አምባ ማህበረሰብ ልጆች ሕይወት፣ ዘወትራዊ መስተጋብር፣ በማህበረሰቡ ውስጥ የሚሰጣቸውን ቦታ እና ማህበራዊ ደረጃ ከስርዓተ ቦታ አንጻር መርምሯል። ሰሎሞን በ(2015) ባካሄደው ጥናት ደግሞ የአውራጃምባ ማህበረሰብ ሴቶች የቤት ውስጥ ተሳትፎ እና ውሳኔ ስጭነት ከህግ እይታ አንጻር ምን መልክ እና ይዘት እንዳለው አሳይቷል።ይህ ጥናት ደግሞ በተተካሪ ቦታ እና በርዕስ ጉዳይ ወሰን ከቀደምቶቹ ጥናቶች ተለይቶ በምግብ እህል፣ በአትክልት እና ፍራፍሬ ምርታማነቱ እንዲሁም በባህላዊ ምግቦቹ እና መጠጦቹ ተለይቶ በሚታወቀው የኢትዮጵያ ሰሜናዊ ክፍል አማራ ክልል ምዕራብ ጎጃም ዞን ተወስኖ በባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች በኩል የባህልን እና የልማትን መስተጋብር መርምሯል።

እንደ ሜሴር (2007) አገላለፅ የምግብ እና የአመጋገብ ሥርዓቶች ጥናት ከ1920ዎቹ የሚጀምር ረጅም ታሪክ አለው። ነገር ግን በጉዳዩ ላይ በሚንፀባረቁ የተዛቡ አመለካከቶች ሳቢያ የእውቀት ዘርፉ የሚገባውን ትኩረት ማግኘት አልቻለም (ሰሚዝ፣1987 በቤኩ ቤትስ፣1995 ውስጥ)።⁶ ዘርፉን በማጥናት ረገድ የሚታየው ክፍተት በኢትዮጵያም ተመሳሳይ ገፅታ ያለው መሆኑ በቀደምት ጥናቶች በተደጋጋሚ ተገልጿል (ሞሀመድ እና ሌሎች፣ 2016)። ይሁን እንጂ ለዚህ ጥናት ከተደረገው የድርሳናት ቅኚት ኢትዮጵያ ውስጥ ርዕስ ጉዳዩን ለመመርመር ጥረት ያደረጉ የጥናት መስኮች መኖራቸውን ለማረጋገጥ ተችሏል። ከጥናቶቹ ውስጥ የሁለተኛ ዲግሪ ማሟያዎች እና ዓለም አቀፍ አካዳሚያዊ መፅሄቶች ላይ የታተሙ መጣጥፎች በዋናነት ይጠቀሳሉ። የጥናቶቹ አላማ እና ትኩረት አጥኝቶቹ እንደ ተሰማርብት የጥናት ዘርፍ የትኩረት አቅጣጫ የተለያዩ ሲሆን ለአብነት በተፈጥሮ ሳይንስ ዘርፍ ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ላይ አተኩረው የተካሄዱ ጥናቶች የባህላዊ ምግቦችን የንጥረ ምግብ ይዘት፣ ለጤና ተስማሚነት፣ እንዲሁም የባህላዊ መጠጦችን የአልኮል እና ኬሚካል ይዘት በቤተ ሙከራ ፈትሸዋል (ጌታቸው እና ሌሎች፣ 2016፣ ታደለ እና ሌሎች 2013፣ ሞሀመድ እና ሌሎች፣2016)። በማህበራዊ ሳይንስ ዘርፍ በተለይም በኢትዮጵያ ሥነ ፅሁፍ እና ፎክሎር ድህረ ምረቃ መርህ ግብር ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያነት የተከናወኑ ጥናቶች ደግሞ ትኩረት ባደረጉባቸው ማህበረሰቦች የሚዘወተሩ ባህላዊ ምግቦችን እና መጠጦችን አዘገጃጀት፣ እንዲሁም የአመጋገብ እና የመጠጥ ሥርዓቶችን አከዋወን አሳይተዋል (ምህረት ካሳ፣ 2002፣ ራሄል እንዳለው፣ 1999፣ ንጉስ ወዳጅነው፣ 2001፣ አብዲ ተማም፣ 2003፣ እታገኘሁ አስረስ፣ 2002፣ ፀደኒያ ዳመና፣ 2001)። ይሁን እንጂ ጥናቶቹ ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች እንዲሁም ተያያዥ ሥርዓቶች ያላቸውን ማህበረ ኢኮኖሚያዊ ፋይዳ እንዲሁም ከማህበረሰቡ የልማት አሳቤ

6 ሰሚዝ፣ 1987 በቤኩ ቤትስ ፣ 1995 ውስጥ = Smith,1987 in Beoku-Betts,1995።

መገለጫነታቸው አኳያ የሚኖራቸውን አንድምታ አልመረመሩም። በመሆኑም ጥናቱ በዚህ ረገድ የሚታየውን ክፍተት ለመሙላት አልሞ የባህላዊ ምግቦችን እና መጠጦች ማህበረ ኢኮኖሚያዊ ፋይዳ እንዲሁም በሥርዓቶቹ የሚገለጹ የልማት እሳቤዎችን መመርመር የሚል ዋና ዓላማ ይዞ የባህልን የልማትን መስተጋብር አሳይቷል።

2. የጥናቱ መቀንበቢያ ፅንሰ ሀሳብ እና ሥነ ዘዴ

በዚህ ክፍል ጥናቱን የሚቀነብቡ ፅንሰ ሀሳቦች እና የጥናቱን ዓላማዎች ለማሳካት የተመረጡ የጥናት ንድፎች እና ዘዴዎች ምንነት፤ እንዲሁም በጥናቱ የሚኖራቸውን አተገባበር የሚያሳይ ማብራሪያ ቀርቧል።

2.1 የባህል እና ልማት መስተጋብር

ባህል ወደ ልማት ተግባር እና ጉዳይ ሲመጣ ውስብስብ ባህሪያት እና የተለያዩ መስተጋብሮችን የሚያካትት ስለሆነ ባህል እና ልማት እንዴት ይገናኛሉ? ምን ትስስር አላቸው? አንዱ ለአንዱ ምን አስተዋጽኦ አለው? ማን በማን ላይ ተጽዕኖ ያሳድራል ወይስ አቻዊ ሚና አላቸው? የሚለትን ጥያቄች በስርዓት መፈተሽና መመርመር ይጠበቃል። የባህል እና የልማት ትስስር በአዎንታዊ መልኩ ከተቃኚ ሁለትዮሻዊ የተመጋገቡት ጉልህ ድርሻ ይኖራቸዋል። በአንጻሩ ሁለቱም መስኮች በአሉታዊ መንገድ ከተገናኙ ግን የመጠፋፋት እና የመጓጓዣ ሚና ይኖራቸዋል (የራስወርቅ፣ 2004፤ ፈቃድ፣ 2004)። ባህል እና ልማት በቁማቸው ሰፊና ውስብስብ ገጽታዎች አሏቸው። በመሆኑም እነዚህን ሁለት መስኮች ስልታዊና ስርዓታዊ በሆነ መልኩ ማስተሳሰር እና መተግበር ከተቻለ በሁለቱም ዘርፍ አዎንታዊ ለውጥ ማምጣት ይቻላል (ሳካሞቶ፣ 2003)። ባህል እና ልማት እንዴት ይገናኛሉ? ሲባል የሁለቱም የወል ግዛት፣ የጋራ መሰረት እና ትኩረት የሰው ልጅ ከመሆኑ ጋር ይገናኛል። የሰው ልጅ ውስብስብ ባህሪያትና ተግባር መገለጫ እና መቅረቢያ መንገዱ ደግሞ ባህል ነው። ስለዚህ የልማት መነሻም ሆነ መዳረሻ፤ የልማቱ ውጤት ተጠቃሚ፣ ተግባራዊ እና ባለቤቱ የሰው ልጅ ነው። በመሆኑም እነዚህን ሁለት ዘርፎች በስርዓት በማስተሳሰር አዎንታዊ ለውጥ እና መሻሻል ማምጣት ይቻላል (ሴን፣ 2004፤ ንጉሴ፣ 1994)። ቀደም ባለው ጊዜ “ባህል የድህነት ሰበብ ነው” የሚለው የዘመናዊነት ንድፈ ሀሳብ አቀንቃኞች አተያይ በስፋት ተቀባይነት አግኝቶ የቆዩ ቢሆንም ከ1960ዎቹ በኋላ ግን በተለይም ከላቲን አሜሪካ እና ከአፍሪካ በመጡ እና የማርክስን ንድፈ ሀሳብ በሚያቀናጁ ምሁራን ‘ለደሀ ሀገራት የኢኮኖሚ ኋላ ቀርነት ባህል ተጠያቂ ነው’ በሚለው አተያይ ላይ ጥያቄ መነሳት መጀመሩ ጊድንስ በ(2006) ባቀረበው ጥናት ተገልጿል። በዚህ ሁኔታ “ባህል የልማት መሰናክል ሳይሆን አጋዥ ነው” የሚለው አተያይ እየተስፋፋ መጣ። በዚህ መሰረት ስኬታማ የሀገር ኢኮኖሚ አድገት የሚዘወረው ከምንም በላይ በባህል አላባዎች ነው የሚል ይዘት ያላቸው አተያዮች በስፋት እና በተደጋጋሚ መስተጋባት መጀመራቸው ይገለጻል (ጊድንስ፣2006)።

ሁሉቱን ዘርፎች በሚመለከት የተደረጉ ጥናቶች ባህል እና ልማት እርስ በርስ የተገመዱ መሆናቸውን አሳይተዋል። ለአብነት አይቻልም እና ጎሜንት በ(2011) አንዱን ከአንዱ ነጥሎ ማየት እና አንዱን ለአንዱ ፍፁም እንቅፋት ወይም ደጋፊ አድርጎ ማየት የፅንሰ ሀሳቦችን ውስብስብ ገፅታ ካለመረዳት የሚመጣ ነው ሲሉ ይሞግታሉ። ምክንያቱም የአንድ ማህበረሰብ ሁሉም የባህል ዘርፍ በደፈናው የልማት አጋዥ ወይም መሰናክል ሊሆን አይችልም። ሥለሆነም ባህል ከልማት ጋር ካለው መስተጋብር አኳያ፣ አዎንታዊ ወይም ተራማጅ እና አሉታዊ ወይም ጎታች ገፅታዎች ያሉት መሆኑን መገንዘብ ይገባል። አዎንታዊው የባህል ዘርፍ በምርት፣ በኢንዱስትሪው እና በፖለቲካው ዘርፍ ለሀገር ለልማት አስተዋፅዖ ያደርጋል። ለአብነትም ቴክኖሎጂያዊ የባህል ክፍለ አካል ለዘመናዊው ቴክኖሎጂ ግብዓት በመሆን እና በመጣመር ያገለግላል። በመሆኑም ከቴክኖሎጂያዊው የባህል ክፍል በተጨማሪ እምነቶችን፣ እሴቶችን እና ሀሳቦችን የሚያካትተውን እና አወንታዊ የሆነውን ርዕዮተዓለማዊ የባህል ክፍል በመለየት እና ከልማት ሂደት ጋር በማጠመር ልማትን ስኬታማ ማድረግ ይቻላል። ለዚህም ለልማት መሰረት ለሆኑት ሰላም እና ማህበራዊ አንድነት መሰረት የሆኑትን የህብረት ስራን እና ተቋማዊ ብልህትን እና ከህሎትን የሚያካትተው ተቋማዊው የባህል ዘርፍ ተጠቃሽ ናቸው። በአጠቃላይ ባህል በፖለቲካው፣ በኢኮኖሚው፣ በማህበረ ህይማኖታዊ እና በትምህርት ዘርፍ በሚደረገው ልማት ዋና ሚና አለው። ተቃራኒ ገፅታ ያለው የባህል ክፍል ግን ለሀገር ግንባታ ምንም ፋይዳ የሌለው እና ልማት ጎታች ነው። ለዚህም በአንድ ልዩ ማህበረሰብ ውስጥ በልማድ የሚተገበሩት ሥርዓት አልበኝነቶች፣ ያልተገቡ ወጪዎች፣ የመንትዮች ግድያ እና አንዳንድ የማህበራዊ የፍረጃ ሥርዓቶች ተጠቃሽ ናቸው።

የልማትን እና የባህልን መስተጋብር አስመልክቶ ከቀረቡት ፅንሰ ሀሳቦች ለመረዳት እንደሚቻለው፣ ባህል ለተለያዩ የልማት አይነቶች በጎ አስተዋፅዖ አለው። ይሁን እንጂ ሁሉም ባህል ለልማት ተመሳሳይ አስተዋፅዖ የለውም። በመሆኑም ከአንድ የማህበረሰብ የባህል ወይም የፎክሎር ዘርፎች ውስጥ ከፊሉ ወይም ጥቂቱ የዚያን ማህበረሰብ ልማት እና ኢኮኖሚያዊ ዕድገትን የሚያበረታታ ሲሆን ከፊሉ ደግሞ ማህበረሰባዊ ለውጥን የሚገዳደር እና ለኢኮኖሚያዊ ውድቀት መንስኤ የመሆን ሚና ያለው መሆኑን መገንዘብ ይገባል። ይህ ጥናትም በዚህ መነሻ ፅንሰ ሀሳባዊ ማዕቀፍ ተቀንብሮ ተከናውኗል። በዚህ ፅንሰ ሀሳባዊ መነሻ መሰረትም የአካባቢው ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች እንዲሁም ባህላዊ ምግቦችን እና መጠጦችን ለማዘጋጀት እና ለመጠቀም በሚከውነው ሥርዓት የሚገለጠው እውቀት እና ማህበራዊ አተያይ ለልማት የሚኖረው አስተዋፅዖ ተመርምሯል።

2.2 የጥናቱ ንድፍ፣ የመረጃ መሰብሰቢያ እና መተንተኛ ዘዴዎች

ጥናቱ አይነታዊ የጥናት ንድፍን በመተግበር ተካሂዷል። የጥናቱ ዓላማ በዋናነት በተጠኘው ባህል ውስጥ በመገኘት የባህላዊ ምግቦችን እና መጠጦችን ማህበረ ኢኮኖሚያዊ ፋይዳዎቻቸውን መመርመር በመሆኑ ኢትዮጵያ የመረጃ መሰብሰቢያ እና

መተንተኛ ዘዴ ሆኖ አገልግሏል። በመሆኑም ጥናቱ የተለያዩ ኢትዮግራፊያዊ ተግባራትን እና ዘዴዎችን በመጠቀም ተካሂዷል። በዚህም መሰረት በማህበረሰቡ የዕለት ተዕለት ኑሮ በቀጥታም ይሁን በተዘዋዋሪ በመሳተፍ፣ ምግብ እና መጠጥ ነክ ክፍኔዎች ላይ ተሳትፏል እና ኢተሳትፏል ምልክታዎችን በማድረግ፣ ከምግብ እና መጠጥ ጋር የተያያዙ ማናፀሪያ አባባሎችን በአፅንኦት በመስማት፣ የተቀናበሩ እና ያልተቀናበሩ ቃል መጠይቆችን በማካሄድ፣ እንዲሁም በቡድን ተኮር ውይይቶች የተጠኘውን ማህበረሰብ ባህላዊ ምግቦችን እና መጠጦችን አዘገጃጀት እና አጠቃቀም የሚመለከቱ መረጃዎች ከቀዳማይ እና ካልዓይ ምንጮች ተሰብስበዋል። ለዚህም በዓላማ ተኮር እና በጥቁምታ የናሙና ዘዴ ሀያ ዋና እንዲሁም ሀምሳ አጋዥ መረጃ አቀባዮች ተመርጠዋል። የአጥኝዋ ማንነት እና የጥናቱ ዓላማ ለተመረጡት መረጃ አቀባዮች ተግልጿላቸው መተማመን ከተፈጠረ በኋላ የሚሰጡት መረጃ እንዲሁም ምስሎቻቸው እንደ አስፈላጊነቱ በጥናቱ የተለያዩ ክፍሎች ሊካተት የሚችል መሆኑ ተነግሯቸው ፈቃደኛነታቸውን በቃል አረጋግጠዋል።

ከተጠኘ ቦታ አኳያ ደግሞ የአየር ንብረት ሁኔታቸው (የባህላዊ መጠጦች እና ምግቦች ስብጥር ከአካባቢ ጋር በጥብቅ የተቆራኙ በመሆናቸው)፣ እንዲሁም ወረዳዎቹ ከአካባቢው ባህላዊ መጠጦች ጋር ተያይዞ ስማቸው ገንኖ የሚታወቁ መሆናቸው ታሳቢ ተደርጎ በአላማ ተኮር እና በአካባቢ የናሙና ዘዴዎች ደንበጫ፣ ሰከላ እና ቡሬ የተባሉት ወረዳዎች በናሙናነት ተመርጠዋል። ከዚያም የእነ ፈቃደ (1991)-ን እና ጎልድስቲን (1964)-ን ሃሳብ ዋቢ በማድረግ በተጠቀሱት ዘዴዎች ከተፈጥሯዊ እና አርቴፊሻል የፎክሎር የመስክ መቼቶች የተሰበሰቡት ቀዳማይ መረጃዎች በዋናነት በይዘታቸው ተዋግነው ተተንትነው ቀርበዋል።

3. ትንታኔ

በዚህ ክፍል የተተኮረባቸው ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ምንነት፣ ማህበረ ባህላዊ ፋይዳዎቻቸው እንዲሁም ከልማት ጋር ያላቸው መስተጋብር ተተንትኖ ቀርቧል።

3.1 የባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ማህበረ ባህላዊ ፋይዳ

ይህ ጥናት ትኩረቱን ባደረገበት ምዕራብ ጎጃም ዞን ማህበረሰብ የተለያዩ ሂደቶችን በማለፍ ተዘጋጅተው ለዕለት ፍጆታ፣ ለገቢ ምንጭነት እንዲሁም ለተለያዩ ማህበረ ባህላዊ ክፍኔዎች ማሟያነት የሚውሉ ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ይገኛሉ። በዚህ ማህበረሰብ የሚዘወተሩ ባህላዊ ምግቦች ዝግጅት በፍጥነት ወይም ወዲያው እንዲሁም በማብላላት ዘዴ የሚከወኑ መሆናቸው በጥናቱ ተረጋግጧል። ይኸውም ቆሎ፣ ንፍር፣ በሶ፣ አብዚ፣ እንጎቻ፣ የምድጃ እንጎቻ፣ ቂጣ፣ ድንች ቅቅል እና ጥብስ፣ በቆሎ ቅቅል እና ጥብስ የመሳሰሉት የወዲያው ወይም ፈጣን ምግቦች ሲሆኑ እንጀራ እና ዳቦ እንዲሁም ድቁስ፣ መጣጣ፣ ስልጆ የተባሉት ማባያዎች ደግሞ በማብላላት ሂደት ይዘጋጃሉ። ማህበረሰቡ ባህላዊ ምግቦቹን ክብረ በዓላትን እና ልዩ ማህበረ ባህላዊ ሁነቶችን ለማሟላት፣ ለዕለት

ፍጆታ፣ ስራን ለማሳለጥ፣ እንዲሁም እምነት ነክ በሆኑ እሳቤዎች ከሚፈጠሩበት የጤና ዕክል ሥጋቶች ለመገለገል ይጠቀሙባቸዋል።

ማህበረሰቡ ለልዩ ሁኔታዎች ከሚጠቀሙባቸው እና የተለዩ ትኩረት ከሚሰጣቸው ባህላዊ ምግቦች መካከል በተነባበረ እንጀራ ወይም አነባበሮ ላይ የተለያዩ ግብዓቶችን በመጨመር ወይም በማህበረሰቡ አገላለፅ በመቀባት ወይም በመጎዘጎዝ የሚዘጋጁት ባህላዊ ምግቦች በቀዳሚነት ይጠቀሳሉ። እነዚህ የተከበሩ እና ተወዳጅ ምግቦች በዋናነት ከተነባበረ ወይም ከተደረገ እንጀራ የሚዘጋጁ በመሆናቸው ቢመሳሰሉም በሚጨመርባቸው ግብዓት ምክንያት የተለዩ ገፅታ እና ጣዕም የሚይዙ በመሆናቸው ቃተኛ፣ አብዚ፣ ጉዝጉዝ፣ መክለፍት በሚሉ የተለያዩ ስያሜዎች ይጠራሉ። አነባበሮዎቹ በዓመታዊ እና ወርሀዊ ክብረ በዓላት፣ በዕለተ ሰንበት ምዕመናንንን እና ነዳያንን ለመጋበዝ ታልሞ ለሚዘጋጅ የዝክር ድግስ ይዘጋጃሉ። ከተጠቀሱት የአነባበሮ አይነቶች በተጨማሪ ጓሮ የሚበቅሉ የተለያዩ እርጥብ ቅመማ ቅመሞችን በመደቆስ እና በመቀባት በተለዩ ሁኔታ የሚዘጋጅ እና በመናፍስት ይመጣሉ ተብለው በሚታሙ በሽታዎች የተያዙ በሽተኞችን ለማስታመም የሚያገለግል እና ድርጉ በሚል የሚታወቅ የአነባበሮ አይነትም ይገኛል።

ከአነባበሮዎች በተጨማሪ ግብጦ ተብሎ የሚጠራ ጠፍጣፋ እና ባለአራት መዓዘን ቅርፅ ያለው ባህላዊ ምግብም ይገኛል። ግብጦ ለምግብነት የሚዘጋጅበት ሂደት በመቁላት የሚጀምር ሲሆን ከዚያም በተፈጥሮ የያዘውን መራራ ጣዕም ለማስወገድ መዘፍዘፊያ ዕቃ ላይ ተደርጎ ቤት ውስጥ ወይም በኬሻ ተከትቶ ወንዝ ውስጥ ለሳምንት ያህል እንዲቆይ ይደረጋል። የተነከረው ቤት ውስጥ በዕቃ ከሆነ መራራው እንዲወገድ የተነከረበትን ዉሀ በየቀኑ በአዲስ መተካት ይጠይቃል። በዚህ የዝግጅት ሂደት የሚመረው ጣዕም እንዲወገድ ከተደረገ በኋላ በጥቂት ውሀ፣ በጤና አዳም እና ነጭ ሽንኩርት ተነክሮ ለምግብነት ይቀርባል። አገልግሎቱም ቀደም ባለው ጊዜ ለቤት ውስጥ የቡና ቁርስነት ሲሆን፣ ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ግን ድራፍት ቤቶች እና ጠላ ቤቶች ውስጥ ለድራፍት እና ጠላ ማጣጫ በመሆን በስፋት እያገለገለ መሆኑን ከመስክ ምልክታዎች ለማረጋገጥ ተችሏል። ግብጦ ከዚህ የምግብነት ፋይዳው በተጨማሪ የግብጦ አረቄ ለሚባለው የአረቄ አይነት ዋና ግብዓት በመሆን ያገለግላል።

ፎቶ (1) ጉዝጉዞ ቡሬ መኖሪያ ቤት

ፎቶ(2) ቃተኛ ሰከላ መኖሪያ ቤት

ፎቶ(3) የበቆሎ ቆሎ ቡሬ መኖሪያ ቤት ውስጥ

ፎቶ(4) ጉብጦ በጤና ኦዳም ቡሬ ጠላ ቤት

ከተጠቀሱት ባህላዊ ምግቦች በተጨማሪ የምዕራብ ጎጃም ሴቶች ሀገር በቀል እውቀቶቻቸውን በመጠቀም በዋናነት በተባላሎት እና በማውጣት⁷ ዘዴ የሚያዘጋጁቸው ባህላዊ መጠጦችም ይገኛሉ። ከመጠጦቹ ውስጥ በሶ፣ ኬኔቶ እና ብርዝ የሚሰኙ የአልኮል ይዘት የሌላቸው መጠጦች የሚጠቀሱ ሲሆን ከእነዚህ ውስጥ ኬኔቶ አብዛኛውን ጊዜ የእስልምና እምነት ተከታዮች ቤት ውስጥ የበዓል ማክበሪያ በመሆን ያገለግላል። ሌሎች

7 ማውጣት distillation የሚለውን እንግሊዝኛ ቃል ተከቶ የአረቄ አወጣጥን ለመግለፅ ያገለገለ መሆኑን ልብ ያሏል።

ሁለቱ በተለይም ከተቆላ ገብስ ሚዛጋጀው በሶ ሁለቱም ማህበረሰብ ቤት ውስጥ ከህመም ማገገሚያ ሆኖ የሚያገለግል መሆኑን ከመስክ መረጃዎች ለመረዳት ተችሏል። በገብስ ምርት መሰብሰቢያ ወቅት ደግሞ በተለይም በገጠሩ ማህበረሰብ አጋዥ ምግብ ሆኖ በስፋት ያገለግላል።

በምዕራብ ጎጃም ማህበረሰብ የሚዘጋጁ ጠጅ፣ ጠላ፣ አረቄ የጠላ ብርዝ የተሰኙ ከፍተኛ⁸ የአልኮል ይዘት ያላቸው ባህላዊ መጠጦችም ይገኛሉ። የኦርቶዶክስ እምነት ተከታይ የሆነው የማህበረሰብ ክፍል ለእነዚህ የአልኮል ይዘት ላላቸው መጠጦች የተለየ ክብር የሚሰጥ ሲሆን የተለያዩ ማህበረ ባህላዊ ሁነቶችን ለማሟላት በስፋት ይጠቀምባቸዋል። እንደ በሶ እና ብርዝ ያሉትን የአልኮል ይዘት የሌላቸውን መጠጦች ደግሞ ርሀብን ለማስታገስ፣ ጥምን ለማርካት እና ለመዳህኒትነት ይጠቀማል። ለመዳህኒትነት ጥቅም ላይ ከሚውሉት ባህላዊ የአልኮል መጠጦች ውስጥ የደም ግፊትን ይፈውሳል በሚል በትዕዛዝ የሚዘጋጀው የግብጦ አረቄ በቀዳሚነት ይጠቀሳሉ። ባህላዊ መጠጦቹ ከተጠቀሱት ፋይዳዎቻቸው በተጨማሪ ኦብዛኛውን ጊዜ ማህበረሰቡ ልዩ ክብር ለሚሰጣቸው ክብረ በዓላት እና የህይወት ኡደት ሽግግሮች (ለልደት፣ ክርስትና፣ ሰርግ፣ ለቅሶ፣ምረቃ) ከዋኔ ምልዓት ማስገኛ በመሆን ያገለግላሉ። በተጨማሪም ማህበረሰቡ መጠጦቹን ለእንግዳ የክብር መጠጥ አድርጎ በማቅረብ ለእንግዳ ያለውን ክብር እና ፍቅር ይገልፅባቸዋል። በመሆኑም በዘወትርም ይሁን በድግስ ወቅት ለሚመጣ እንግዳ ከምግብ በተጨማሪ ባህላዊ መጠጦችን ማቅረብ አይቀሬ እና የሚጠበቅ ነው። በተለይም በገጠር አካባቢ እንግዶችን ያለጠላ ማስተናገድ እማዎራዎችን እንደግዴለሽ የሚያሳይ እና እንደነውር የሚታይ ጉዳይ ነው። ከዚህ ጋር ተያይዞ እናቶች የከፋ ኢኮኖሚያዊ ችግር ካላጋጠማቸው በስተቀር በቻሉት መጠን ጠላ ከቤት እንዳይጠፋ ጥረት የሚያደርጉ መሆናቸውን ከመስክ በቃለመጠይቅ እና በምልከታ ከተገኙት መረጃዎች ለማረጋገጥ ተችሏል።

በተጨማሪም ማህበረሰቡ የተጠቀሱትን ባህላዊ መጠጦች በድግስ ወቅት በብዛት እና በጥራት በማቅረብ ከሽጥሙጥ ያመልጥባቸዋል፤ በአንፃሩ ዝነኝነትን ያተርፍባቸዋል ወይም ማህበራዊ ደረጃውን ያስረግጥባቸዋል። በዚህ መሰረት የመጠጦቹ ፋይዳ ባህላዊ ማንነትን ከመፍጠር ጀምሮ ከሥርዓተ ስታይ እና ከሀብት መጠን ጋር የተያያዙ ባህላዊ ማንነቶችን በማፅደቅ የባህላዊ ማንነትን ድንበር ለይቶ እስከ ማሳየት ይዘልቃል። ለዚህም የባህላዊ መጠጦች የዝግጅት እውቀት መሰረት አድርጎ ኤክሊት እኮ ሴት ናት እንደማንም አይደለችም ፤ እያሉ እውቀቱን ከሥርዓተ ስታይ ባህላዊ ማንነት ጋር ተያይዞ ለሴታዊ ማንነት ማስረጃ መሆኑ፤ እንዲሁም ለሴቶች የተደለደለው የቤት ውስጥ ሥራ በወንዶች ሲከወን የወንድነትን ክብር ከማስነካት ወይም የወንዳዊ የማንነት ድንበርን እንደ ማስደፈር ታይቶ መሰደቢያ መሆኑ ፤ የጠላ ብርዝ በተለይም ጠጅ ከአፄዎች ዘመን ባለስልጣናት እና

8 The alcoholic contents of filter-tella, tej and areki were measured and found in the range of 3.84 to 6.48, 8.94 to 13.16 and 33.95 to 39.9% v/v ethanol, respectively (Tadele, Fekadu & Siraj, 2013).

ከቤተሰቦቻቸው ጋር እንዲሁም ሁብታም ከሚባሉ የማህበረሰብ ክፍሎች ጋር ብቻ ተቆራኝቶ የማህራዊ ደረጃ ማሳያ መሆኑ ዋና ዋና ማሳያዎች ናቸው።

ፎቶ(5) ጠጅ በብርሌ ደንበጫ ጠጅ ቤት

ፎቶ(6) አረቄ በጠርመስ ደንበጫ አረቄ መደብር

ፎቶ(7) ጠላ በብርጭቆ ቡሬ ጠላ ቤት

ፎቶ(8) ጠላ በቧድና ቡሬ ወረዳ ድግስ ቤት

3.2 የምዕራብ ጎጃም ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ከልማት ጋር ያላቸው መስተጋብር

እንጀራ የመተዳደሪያ ሥራዎችን እና የገቢ ምንጮችን በሚመለከት በሚደረግ የማህበረሰቡ ዘወትራዊ የተግባቦት ሥርዓት ውስጥ “የማታ እንጀራ፣ በእንጀራዬ መጣህ፣ የማታ እንጀራ ይስጣችሁ” የሚሉ እና የማህበረሰቡ ዋና ምግብ የሆነውን እንጀራን በኢኮኖሚ ትዕምርትነት ሲጠቀም መስማት የተለመደ ነው። ይህም በማህበረሰቡ ህይወት ምግብ እና ልማት አንዳች ትስስር ሊኖራቸው እንደሚችል ጥቁምታ ይሰጣል።

የባህል እና የልማትን መስተጋብር አስመልክቶ በተለያዩ ሀገራት የተደረጉ ቀደምት ጥናቶች ባህልና ልማት እርስ በርስ የተገመዱ መሆናቸውን አሳይተዋል(ኢያጂ እና ጎሜንት፣ 2011)። በመሆኑም የአንድን ማህበረሰብ ባህል በደፈናው የልማት መሰናክል ወይም እንቅፋት ነው ብሎ ከመግለፅ፤ አንድ ነባር ልማድ ለአንድ የልማት ዘርፍ መሰናክል ወይም

አጋዥ የሆነበትን ገፅታ በሚመለከት በጥናት ላይ የተመሰረተ ሀሳብ ማቅረቡ የተሻለ መሆኑን የራስወርቅ አድማሴ፣(2004) ይገልጻል።ከዚህ ጥናት ውጤቶች ለመረዳት እንደተቻለው የፎክሎር ወይም የባህል አንድ ንዑስ ዘርፍ የሆኑት የምዕራብ ጎጃም ማህበረሰብ ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች እንዲሁም ተያያዥ ሥርዓቶች ከልማት ጋር በቀጥታ ወይም በተዘዋዋሪ፣ በአዎንታዊ እና አሉታዊ መስተጋብር ያላቸው መሆናቸው ተመላክቷል። በመሆኑም ከዚህ በመቀጠል ቁሶቹ ከልማት ጋር የሚያደርጉት መስተጋብር እንደሚከተለው ተተንትኖ ቀርቧል።

3.2.1 አወንታዊ መስተጋብር

የኢትዮጵያ የተለያዩ ክፍሎች ላይ ትኩረታቸውን አድርገው የተካሄዱ ቀደምት ጥናቶች የባህላዊ ምግቦች እና መጠጦችን ፋይዳዎች በግኝተቻቸው እንደሚከተለው ገልፀዋል። “በርካታ ድሀ ኢትዮጵያውያን ጠላ፣ በርዴ፣ ሻሜታ፣ ድንች ጥብስ፣ የበቆሎጥብስ፣ አረቄ ወዘተ የተባሉትን ባህላዊ ምግቦችን እና መጠጦችን በመሸጥ የራሳቸውን እና ቤተሰባቸውን ህይወት እንዲያስቀጥሉ አስችሏቸዋል” (ዩህንስ, መላክ እና ሲራጅ፣2013:400)። በርዴ እና ሻሜታ ከተባሉት ባህላዊ መጠጦች በስተቀር ሌሎች በቀዳሚው ጥናት የተጠቀሱት ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ይህ ጥናት ላተኮረበት የምዕራብ ጎጃም ማህበረሰብም አንድም በቀጥታ የገቢ ምንጭ በመሆን ሁለትም ለሥራ መነሳሳትን እና ትብብርን በመፍጠር (ጠላ የደቦ ሥራን በማሳለጥ በግንባር ቀደምትነት ይጠቀሳል) ኢኮኖሚያዊ ዕድገትንና ልማትን ያበረታታሉ። በቀደመው ጥናት ከተጠቀሱት በተጨማሪ ግብጦ የተባለው ባህላዊ ምግብ ገበያ ቦታ፣ ጠላ ቤት እና ድራፍት ቤቶች ላይ ለሽያጭ ከሚቀርቡ የምዕራብ ጎጃም ባህላዊ ምግቦች ውስጥ ይጠቀሳል። በአካባቢው ከሚዘጋጁ ባህላዊ መጠጦች ውስጥ ደግሞ አረቄ እና ጠላ በዋናነት ዝቅተኛ ገቢ ላላቸው የማህበረሰብ ክፍሎች ትልቅ የሥራ ዕድል መሆን ችለዋል። በተለይም በገጠርም ይሁን በከተማ ለሚኖሩ ሥራ እና መሬት አጥ ለሆኑ ክርስቲያን ሴቶች የገቢ ምንጭ በመሆን የራሳቸውን እና የቤተሰቦቻቸውን ህይወት ማስቀጠል ችለዋል። በዚህ መሰረት የምዕራብ ጎጃም ማህበረሰብ ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች፣ እንዲሁም የአመጋገብ እና የመጠጥ ሥርዓቶቹ አንድም በቀጥታ የገቢ ምንጭ በመሆን እና የሥራ ወኔን በመፍጠር፣ አንድም ለልማት መሰረት የሆነውን ማህበራዊ ቅርርብ እና ትብብር እንዲኖር የሚያስችሉ ማህበረ ባህላዊ ሁኔታችንን መፍጠሪያ እና ማሟያ በመሆን ያገለግላሉ። ይህም ባህል ወይም ፎክሎር ለልማት ለሚኖረው አዎንታዊ መስተጋብር ወይም ፎክሎር በባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች በኩል ለልማት ለሚያደርገው አዎንታዊ አስተዋጾ ማሳያ መሆኑን ልብ ይሏል። ይህን ቀጥተኛ አወንታዊ መስተጋብር በዝርዝር የሚያሳየው ትንታኔም እንደሚከተለው ቀርቧል።

3.2.1.1 የገቢ ምንጭ መሆን

ከላይ እንደ ተገለጸው በተጠኘው ማህበረሰብ የሚዘጋጁት ባህላዊ መጠጦች ለሽያጭ በመዋል በተለይም ሌላ የገቢ አማራጭ ለሌላቸው ሴቶች እና ወጣት ወንዶች ብቸኛ የገቢ የገቢ ምንጭ በመሆን የሚያገለግሉ መሆናቸውን ከመስክ መረጃዎች ለማረጋገጥ ተችሏል።

ብዙዎች ከዩንቨርሲቲ የተመረቁ እና ሥራ የሌላቸው ወይ ደሞ በዚህ በግርግሩ ከዩንቨርሲቲ ትምህርታቸውን አቋርጠው የተመለሱት ልጃገረዶች ያላቸው ምርጫ ጠላ እና አረቄ መሸጥ ነው። በፊት ወደ ተለያዩ ቦታዎች ተንቀሳቅሰው ይሰሩ ነበር። አሁን ግን እንደ ወጡ መቅረት ሥለበዛ እዚህ በመንደራቸው ጠላ እና አረቄ ይሸጣሉ (ቡ.ው⁹፣ አንጻራዊ ገላው፣ ቸኮል ክንዴ፣ ባንቻየሁ ተገኘ፣ መዳህኒት ዘገዬ፣ 05/04/13)።

በተጠኘው ማህበረሰብ ቀደም ባለው ጊዜ አረቄና ጠላ ማውጣትም ይሁን መሸጥ የተከበረ ሥራ አልነበረም። በመሆኑም አብዛኛውን ጊዜ በዚህ ዘርፍ የሚሰማሩት ያላገቡ ወይም ባል የፈቱ ሴቶች ብቻ መሆናቸው ይገለጻል። ማህበረሰቡ በዘርፉ የሚተዳደሩ ሴቶችን “ኮማንዶ” በሚል ስም ሲጠራቸው ቆይቷል። ስያሜው አሁንም ድረስ ባህላዊ መጠጦችን በችርቻሮ የሚሸጡ ሴቶችን ለመግለፅ አልፎ አልፎ ጥቅም ላይ ይውላል። በመሆኑም ከአቅም በላይ የሆነ የኢኮኖሚ ችግር ካላገጠመ በስተቀር ባለትዳር የሆነች ሴት አረቄ እና ጠላ በመሸጥ ገቢ ለማግኘት አትሞክርም። የዚህ ጥናት መረጃ በተሰበሰበበት ወቅት¹¹ ግን በዘርፉ ተሰማርተው ህይወታቸውን ማሻሻል የቻሉ ሴቶች ከመታየታቸው ጋር ተያይዞ ማህበረሰቡ በዘርፉ የተሰማሩ የማህበረሰብ ክፍሎችን ከማሸማቀቅ ወደ ማበረታታት ተሸጋግሯል።

አሁን አሁን የባለትዳሮች ቤት ውስጥ አረቄ ይወጣል¹² በችርቻሮ መሸጥ ተጀምሯል። በፊት አረቄ እና ጠላ የሚሸጡት ጋለሞታዎች ነበሩ፤ አሁን ግን ሌላ የገቢ ምንጭ እየጠፋ ሥለሆነ ሁሉም መሸጥ ጀምሯል፤ ሴት አዳሪውም።¹³ ባለትዳሩም ይሸጣል። ተምሮ ያጠናቀቀውም ወይ አረቄ ያወጣል፤ ወይ ደግሞ ይነግዳል (ቃ.መ፣ ሸታዬ ጀምበሬ፣ 26 /01/ 13)።

9 ቡ.ው ቡድን ውይይት የሚለውን ሀረግ ቃ.መ ደግሞ ቃለ መጠይቅ የሚለውን በማሳጠሪያ ለመግለፅ ጥቅም ላይምህፃረ ቃላት መሆናቸውን መገንዘብ ይገባል።
10 ሴተኛ አዳሪ ከሚለው ሀረግ ፍቺ ጋር ሚቀርብ ትርጉም ያለው መሆኑን በቃለ መጠይቅ ከተገኙ መረጃዎች ለማረጋገጥ ተችሏል።
11 የመስክ መረጃዎች እንደ ኢትዮጵያውያን የቀን አቆጣጠር ከ2013 እስከ 2015 መጨረሻ ባሉት ጊዜያት በአምስት ዙር ተሰብስበዋል።
12 በማህበረሰቡ እሳት ላይ ጥድ አረቄ ለማማረት የሚከወነው የመጨረሻው ሂደቱ አረቄ ማውጣት በሚል ይገለጻል።
13 በተጠኘው ማህበረሰብ “ሴት አዳሪ” የሚለው ቃል አባወራ ሳይኖር ቤተሰብ እየመራች የምትኖርን ሴት ለመግለፅ ጥቅም ላይ ይውላል።

አረቄ እና ጠላ በተረፈ ምርቶቻቸውም ጭምር ከእርሻው የተሻለ የገቢ ምንጭ መሆን እንደቻሉ የቡሬ ወረዳ ኗሪ የሆኑ መረጃ አቀባዮቹ እንዲህ ይገልጻሉ። “በቲንሽ መሬት አርሰን የምናገኘው ምርት ቲንሽ ሥላሆነ ሸጠን የምናገኘው ገንዘብም ከጨውና ከቡና አያልፍም። ወደ ጠላ ወይም አረቄ ሥንቀይረው ግን አተላ እና ብሪንጡን ለማድለቢያ እንሸጠዋለን። ሆኖ ሊትር ብሪንጥ¹⁴ ሰባ እና ሰማኒያ ብር ሥላሚሸጥ በጣም ያዋጣል።” (ቃ.መ. ቢተውልኝ ጥላሁን፣ 30/01/13)። የዘርፉን አዋጭነት ተረድቶ ለበርካታ ዓመታት ያገለገለበትን የመንግስት ሥራ በመልቀቅ በአረቄ ንግድ እንደ ተሰማራ የሚገልፀው መረጃ አቀባዩ የአረቄን እና የተረፈ ምርቱን ፋይዳ እንደሚከተለው ይገልጻል። “እዚ ደንበጫ አረቄ በብዛት ይወጣል። ብሪንጡ ብቻ በጀሪካን እስከ ሰማኒያ ብር ይሸጣል። በአጠቃላይ የአረቄ ገቢ ጥሩ ነው። እኛ በፊት ቤታችን እያወጣን ብቻ ነበር የምንሸጠው። እየቆየን በዘርፉ ያለውን ጥሩ እንቅስቃሴ ስናይ ከአውጭዎች እየተረከብን ይሄን የአረቄ መደብር ከፍተን በሰፊው መነገድ ጀምረናል” (ቃ.መ፣አሸነፍ ታየ፣ 04/01/13)።

በዘመናዊ መሳሪያ አረቄ የሚያወጡት ደግሞ ብዛት ያለው አረቄ በተከታታይ ቀናት ማውጣት ከመቻላቸው ጋር ተያይዞ ከተረፈ ምርቱም ይሁን ከአረቄው የሚያገኙት ገቢ በባህላዊ መንገድ ከሚያወጡት የተሻለ መሆን ችሏል። በመሆኑም አንድም አረቄውን በብዛት እና በተከታታይ በማውጣት (ከአሁኑ በስተቀር በሁሉም ቀናት ያወጣሉ) እና በጅምላ በመሸጥ፣ ሁለትም በባህላዊ መንገድ አረቄ ከሚያወጡት በላይ (በቀን እስከ መቶ አርባ ሊትር የሚደርስ አረቄ ያወጣሉ) በሚገኘው ተረፈ ምርት የወተት ላሞችን በማርባት ከሚያመርቱት ወተት ብቻ በወር እስከ ሀምሳ ሺህ ብር የሚደርስ ገቢ በማግኘት ህይወታቸውን ማሻሻል የቻሉ ግለሰቦች ይገኛሉ (ቃ.መ ሰውነት አለሙ 05/03/15)። ደንበጫ ወረዳ ከሌላው ወረዳ በተለይ አረቄ በስፋት እየተወጣ ለገበያ የሚቀርብበት መሆኑ ብሪንጥ ተብሎ የሚጠራውን በርከት ያለ የአረቄ ተረፈ ምርት እንዲገኝ አስችሏል። ይህ መሆኑም የወረዳው ኗሪ ማህበረሰብ በግና በሬ እያረባ ህይወቱን እንዲመራ ተጨማሪ ዕድል ፈጥሮለታል። በዚህም በገጠር እና በከተማ መስተዳደሩ ሥር የሚኖሩ በርካታ የወረዳው ኗሪዎች ከብት በማድለብ ለገበያ ማቅርብ ችለዋል። ይህ መሆኑም በክልሉ አንደኛው የሆነውን የሥጋ ከብት የኤክስፖርት የገበያ ማዕከል ደንበጫ ወረዳ ላይ እንዲከፈት አስችሏል። አረቄ በተለይም ደንበጫ እና ሰከላ ወረዳ ላይ ለሚኖሩ የጭነት መኪና ባለሀብቶች፣ ሾጫዎች፣ የአረቄ ደላላዎች (በአረቄ ድለላ ብቻ የህዝብ ማመላሻ መኪና መግዛት የቻሉ ግለሰቦች መኖራቸው ከመስክ መረጃዎች ለማረጋገጥ ተችሏል)፣ የወተት እና የሥጋ ከብት አርቢዎች፣ አረቄ ጫኝ ወዘ አደሮች (ደንበጫ ወረዳ ላይ ብቻ በዚህ ዘርፍ የተሰማሩ ሰማኒያ የሚደርሱ የቀን ሰራተኞች ይገኛሉ) እንዲሁም ግብዓት አቅራቢ አርሶ አደሮችን እና ነጋዴዎችን የሚጠቅም ዋና የገቢ ምንጭ ሆኗል።

14 ብሪንጥ የአረቄ ተረፈ ምርት የሚጠራበት ቃል ሲሆን አተላ ደግሞ የጠላ ተረፈ ምርት መጠሪያ ሆኖ ያገለግላል።

አረቄ ይህን መሰሉን ጥምር የኢኮኖሚ ዕድል መፍጠር ከመቻሉ ጋር ተያይዞ የወረዳው ኗሪዎች ለጋብቻ በሚተጫጩበት ወቅት ሳይቀር እነዚህን የሥራ እድሎች አጣምረው የሚሰሩበትን ሁኔታ ታሳቢ ያደርጋሉ። በዚህም መሰረት አረቄ ማውጣት መቻል ለትዳር ተመራጭ የሚያደርግ አንዱ መስፈርት መሆን ጀምሯል።

ከቅርብ ጊዜ ወዲህ የአረቄ የገቢ ምንጭነት ፋይዳ ከጥምር ኢኮኖሚ ጋር የተያያዘ ነው። በዚህ ምክንያት ደንበጫ ላይ አንድ ለአቅመ አዳም የደረሰ ወንድ ሊያጫት ሥለሚፈልጋት ሴት መረጃ በሚያጣራበት ጊዜ ‘አረቄ ማውጣት ትችላለች ወይ?’ የሚለውን ጥያቄ ያስቀድማል። ምክንያቱም ሴቷ አረቄ በማውጣት የምታቀርበው ተረፈ ምርት ወይም ብሪንጥ ባሏ ለሚከውነው የሚድለብ ሥራ ግብዓት ሆኖ ያገለግላል። ከሚያመርቷቸው ውስጥ የሚባከን ነገር ሥለማይኖር አንዱ ለአንዱ ግብዓት እና ኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂውን እንዲያሻሽሉ ያማዛቸዋል። በዚህ መሰረት በጥምር ገቢያቸውን ያሳደጉ ብዙ ባለትዳሮች አሉ (ቃ.መ፣ ገዱ ቢራራ፣ 12/07፣ 13)።

ከላይ በጥቂቱ እንደተገለጸው ለጥናቱ በናሙናነት ከተመረጡት ሰባቱም ወረዳዎች በምልከታ እና ቃለ መጠይቅ ከተገኙት መረጃዎች ለማረጋገጥ እንደተቻለው የባህላዊ መጠጦቹ ተረፈ ምርቶች (ብሪንጥ እና አተላ) የሚጣሉ ወይም የሚደፉ አይደሉም። ይልቅንም ከላይ እንደተገለጸው ለሌሎች ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴዎች ግብዓት ሆነው ያገለግላሉ። በዚህ መሰረት በጎችን እና ከብቶችን በማድለብ ለሽያጭ የሚያቀርቡ የአካባቢው ኗሪዎች በመኖሪያ ቤታቸው ላይ የተገኙት ሲሆኑም በዚህ ዘርፍ የተሰማሩ እነዚህ የማህበረሰብ ክፍሎች ተረፈ ምርቶችን ባህላዊ መጠጦችን ከሚያዘጋጁ (አረቄ ከሚያወጡ እና ጠላ ከሚጠምቁ) ሴቶች በካሽ ይገዛሉ። በተጨማሪም ለአረቄና ጠላ ሻጮች ለወረት የሚሆን ብር በማበደር፣ ወይም ዕቃ በማዋስ በምትኩ አተላ ወይም ብሪንጥ ይወስዳሉ (ቃ.መ. ብርሀኔ ጥላሁን01/01/14)። በዚህ መንገድ ለጋራ ጥቅም በመተባበር ይሰራሉ።

በደንበጫ ወረዳ አረቄ በብዛት የሚወጣበት ምክንያት ሌላ የሥራ አማራጭ ካለመገኘቱ ጋር የተያያዘ መሆኑን ከመስክ በቃለመጠይቅ ከተገኙት መረጃዎች ለማረጋገጥ ተችሏል። “አረቄ ባይኖር ሀምሳ በመቶው የደንበጫ ህዝብ ጉርሮውን መድፈን አይችልም ነበር። ብሪንጡ ብቻ እኮ በሀያ ሊትር ጀሪካን ሰማኒያ ብር ይሸጣል። ሥራው ግን ከባድ ነው። መልክ ያበላሻል። እንደዚያም ሆኖ ሰው ሌላ አማራጭ ሥለሌለው አልተወውም። አሁን ግን የከበዳቸው ይመስለኛል እንጨቱም እህሉም በጣም ተወደደ (ቃ.መ፣ ሸታዬ ጀምበሬ 26/ 01/ 13)። በአረቄ ንግድ ቤት ከመስራት እና ጥሩ ካፒታል ከማካበት አልፎ ስድስት ሥራ አጥ ቤተሰቦቹን በዘርፉ አሰማርቶ ህይወታቸውን ማሻሻል እንዳቻለ የሚገልጸው ወጣት፣”አረቄ ባይኖር ያለማጋነን ደንበጫ ላይ ህይወት ይቆማል” በማለት የአረቄን አይተኬ ኢኮኖሚያዊ ፋይዳ ይገልጻል (ቃ.መ. ሳሙኤል መኮንን፣14/03/15)።

ሰከላ እና ቡሬ ወረዳ ላይም እንዲሁ ባህላዊ መጠጦች ዝቅተኛ ህይወት ለሚመሩ የማህበረሰብ ክፍሎች በተለይም ለሴቶች ኑሮ መሻሻል ትልቅ አስተዋጾ እያደረጉ ይገኛሉ። ”ጠላ እና አረቄማ የብዙዎችን ህይወት ለውጧል። ሮብ እና ቅዳሜ ጥዋት እኮ ከዚህ ከሰከላ ከተማ ላይ ብቻ ከአምስት መቶ እስከ አንድ ሺህ ጀሪካን አረቄ ወደ ቲሊሊ፣ጃዊ፣ አዲስ አበባ እና ሌሎች አካባቢዎች ይላካል። በዚህ ሁኔታ ሰከላ ወረዳ ላይ በአረቄ ንግድ ብዙ ሰዎች ቤት ሰርተዋል፣ ቋሚ ንብረት አፍርተዋል”(ቃ.መ. ብርሀኑ ሽባባው፣28/12/12)። እናቱ አረቄ አውጪ እንደሆነች የሚገልፀው የሰከላ ወረዳ ኗሪ የሆነው መረጃ አቀባዬ አረቄ ለቤተሰባቸው ያስገኘላቸውን ኢኮኖሚያዊ ትሩፋት እንደሚከተለው ይገልጻል። “እናቴ በአንድ ቀን እስከ ስልሳ ጠርሙስ አረቄ ታወጣች። እንደዚህ እያደረገች እኛን ታስተምራለች፣ ቤት ሰርታለች።ግን እሷ በጣም ተጎድታለች። በእንፋሎቱ ፊቷ በጣም ጠቁሯል። እናም በጣም አድካሚ መሆኑ ነው እንጂ አረቄማ በጣም ይጠቅማል” (ቃ.መ. ዘላለም አማኑ፣ 15/12/13)።

አረቄ በባህላዊ መንገድ ማውጣት የሚያደርሰውን አካላዊ ጉዳት የከፋ መሆኑን ሰስቱም ወረዳ ላይ በተደረገው ምልከታ ለማረጋገጥ ተችሏል። በዚህ መንገድ አካላዊ ጉዳት ደርሶባቸው የሚገኙት ሴቶች ሴት አዳሪዎች እና በትዳር አጋሮቻቸው የማይታዘዙ (ልጅ ማሳደግን ጨምሮ “የቤት ውስጥ ጉዳይ የሴቶች ግዴታ ነው” በሚል ሥርዓተ ይታወቁ አተያይ በሚሰባቸው ትኩረት ላይ የጣሉ እና በውጪው ሥራም ውጤታማ ያልሆኑ ባሎች ያሏቸው) አረቄ አውጪዎች ናቸው። እነዚህ ሴቶች መሬትም ይሁን ሌላ እነሱ ሊያስተዳድሩት የሚችሉት የገቢ ምንጭ የሌላቸው በመሆናቸው የቤተሰባቸውን ህይወት በአረቄ ብቻ ለማስቀጠል በሚያደርጉት ጥረት፣ ረዥም ሰዓት የሚቆሙ መሆናቸው ለአግር ህመም፣ ከእንፋሎቱ ጋር በተያያዘ የፊት ቆዳ መጥቆር እና አስም ለመሳሰሉ የጤና እክሎች ተዳርገዋል።

ፎቶ (9) በደንበጫ ከተማ ከሚገኙ የአረቄ በረንዳዎች ጥቂቶቹ በ12/13/14 የተወሰደ

ፎቶ (10) በደንበጫ ከተማ ከሚገኙ የአረቆ በረንዳዎች ጥቂቶቹ በ12/13/14 የተወሰደ

ፎቶ (11) በደንበጫ ወረዳ ከሚገኙ የአረቅ መደብሮች ጥቂቶቹ በ04/02/2011 የተወሰደ

ፎቶ (12) በደንበጫ ወረዳ ከሚገኙ የአረቄ መደብሮች ጥቂቶቹ በ04/02/2011 የተወሰደ

አረቄ በአስራ ሁለት አይነት ቃና የሚወጣው¹⁵፣ እንዲሁም መደብር እና በረንዳ ውስጥ ለሽያጭ የሚቀርበው ደንበጫ ወረዳ ላይ ብቻ ሲሆን በሌሎቹ የዞኑ አካባቢዎች ደግሞ አረቄ ቤቶች ውስጥ በመለኪያ ይቸረቸራል፤ ገበያ ቦታ ላይ እና አረቄ አውጪዎች ቤት ውስጥ ደግሞ በጠርሙስ እና በጀሪካን ይሸጣል።

15 በምዕራብ ጎጃም ማህበረሰብ አረቄ የማምረቱ ተግባር አረቄ ማውጣት ጠላ ማዘጋጀቱ ሂደት ደግሞ ጠላ ማድረግ እና መጥመቅ በሚሉ ቃላቶች ይገለጻል።

ፎቶ(11) አረቄ በጀሪካን ወደ አረቄ ገበያ ሲጓዝ (03/03/15)

ፎቶ(14) የዕለተ ረቡዕ የደንበጫ አረቄ ገበያ ከፊል

ፎቶ (15) አረቄ ከደንበጫ የአረቄ በረንዳዎች ወደ የተለያዩ የሀገሪቱ ክፍሎች ሲጫን በቀን 05/02/2015

ፎቶ(13)የሰከላ ከተማ የዕለተ ረቡዕ የአረቄ ገበያ ከፊል ገፅታ 07/02/14 የተወሰደ

ከላይ የቀረበው ትንታኔ ባህላዊ መጠጦች በተለይም አረቄ በቀጥታ የገቢ ምንጭ በመሆን ለማህበረሰቡ የሚወጣውን ኢኮኖሚያዊ ፋይዳ የሚመለከት መሆኑን ልብ ይሏል። ጠላም እንዲሁ የአረቄን ያህል ባይሆንም (ጠላ በባህሪው እንደ አረቄ ታሽን ወደ ተለያዩ ቦታዎች ለማንቀሳቀስ ቀላል አለመሆኑ፣ ሳይበላሽ ሊቆይ የሚችልበት ጊዜ አጭር መሆኑ በአንድ ጊዜ በብዛት ለሽያጭ እንዳይዘጋጅ መሰናክል ሆኗል) ዝቅተኛ ኑሮ የሚመሩ ሴቶችን ቤተሰብ ህይወት የማስቀጠል ሚና ያለው መሆኑን በሶስቱም ወረዳዎች የገበያ

ቀናት በተደረገ ምልክታ ለማረጋገጥ ተችሏል። ከባህላዊ መጠጦች በተጨማሪ ከተለያዩ ጥራጥሬዎች የሚዘጋጁ ቆሎዎች፣ ግብጦ፣የበቆሎ ጥብስ እና ቅቅል፣ድንች ቅቅል፣ድንች በተልባ፣ ድፎ ዳቦ የተባሉት ባህላዊ ምግቦችም እንዲሁ ሌላ የገቢ አማራጭ ለሌላቸው ልጃ ገረዶች እና ጎልማሳ ሴቶች ህልውና ማስቀጠያ ሆነው ያገለግላሉ። ባህላዊ መጠጦች በአካባቢው መዘጋጀታቸው በራሱ ባህላዊ መጠጦችን ለማዘጋጀት እና ለመጠቀም የሚያገለግሉ ቁሶች¹⁶ ሙሉ በሙሉ እንዳይጠፉ አዎንታዊ አስተዋፆ አድርጓል። በዚህም ባህላዊ መጠጦቹ አንድም የቁሶቹን ህልውና ቀጣይ በማድረግ በህላዊ ማንነትን የመጠበቅ ሚና ይወጣሉ፤ አንድም ቁሶችን በማበጀት ለገበያ ለሚያቀርቡ የማህረሰብ ክፍሎች ማለትም ለዕደጥበብ ባለሙያዎች የገቢ ምንጭ መቀጠል ምክንያት ሆነዋል። ከዚህ አኳያ ተጠቃሚ ከሚሆኑት መካከል የሸክላ እና የቀንድ ሥራ ባለሙያዎች በዋናነት ይጠቀሳሉ።

ፎቶ(14) ስከላ የአቡነ ዘርዓብሩክ ፀበል አቅራቢያ ለሽያጭ የቀረቡ ምግቦች በቀን 07/01/15 የተወሰደ

16 ቀደም ባለው ጊዜ ማለትም ፋብሪካ ሰራሽ ቁሶች በስፋት መመረት ከመጀመሪያቸው በፊት የአካባቢው ማህበረሰብ የአካባቢው የዕድ ጥበብ ባለሙያዎች ሀገር በቀል እውቀቶቻቸውን እና ግብዓቶችን በመጠቀም የሚያበጁቸው ባህላዊ ቁሶች በመጠቀም ባህላዊ ምግቦቹን እና መጠጦቹን አዘጋጅቶ ይጠቀም ነበር። የዚህ ጥናት መረጃዎች በተሰበሰቡበት ወቅት ግን ባህላዊ ቁሶቹ በፋብሪካ ሰራሽ ሙብ እና መጠጫ ቁሶች እየተተኩ ይገኛሉ። ይሁን እንጂ ማህበረሰቡ በረዥም ጊዜ ተሞክሮው ባህላዊ ቁሶቹ ከፋብሪካ ሰራሽ ቁሶች በተሻለ ምግቦችን እና መጠጦችን በተሻለ ጣዕም እና ጥራት ለማዘጋጀት ያስችላል የሚል እውቀት ያዳበረ በመሆኑ ቁሶቹ ሙሉ በሙሉ ከመጥፋት የተረፉ መሆናቸውን ከመስክ መረጃዎች ለማረጋገጥ ተችሏል።

ከተጠቀሱት ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች በተጨማሪ በምዕራብ ጎጃም ከቅርብ ጊዜ ጀምሮ (መረጃ አቀባዮች እንደ ሚገልፁት ከ2011 ዓ/ም ጀምሮ) ከአጃ ዱቄት ወይም ከለውዝ ቁቤ ጋር ተቀላቅሎ እየተፈላ በስፋት ለገበያ መቅረብ ጀምሯል። አጃ በዚህ መልክ ወደ ገበያ መቅረብ ከመጀመሩ አስቀድሞ ቤት ውስጥ ብቻ ስብራት ለመጠገን እንዲሁም ለአራስ እናቶች ብቻ በስፋት ያገለግል እንደነበር ከመስክ መረጃዎች ለማረጋገጥ ተችሏል።

ፎቶ(15) የተፈላ አጃ ቡሬ አጃ መሸጫ ቤት ውስጥ

ፎቶ(16) የአጃ መሸጫ ቤት ማስታወቂያ በ03/13/15

ከላይ በርዕስ ተራ ቁጥር 3.2.1 እንደተገለፀው ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ከገቢ ምንጭነት ባለፈ ለልማት የሚበጁ ማህበራዊ ትስስሮችን እና የሥራ ተነሳሽነትን የመፍጠር ሚና ይወጣሉ። በዚህ ረገድ ከሚወጡት ሚና ውስጥ የሚከተሉት በዋናነት ይጠቀሳሉ።

3.2.1.2 የደቦ ሥራ ወኔ መፍጠር እና ማህበረሰብ አሰባሳቢ ሁኔታዎች ማሟላት

የተጠኘው ማህበረሰብ ባህላዊ መጠጦች እና ምግቦች የደቦ ሥራ ተነሳሽነትን በመፍጠር ለማህበረሰብ ልማት በጎ አስተዋጾ ያበረክታሉ። ይህን መሰሉን ሚና ከሚወጡት መካከል ጠላ፣ ንፍሮና እና ድጎች፣ እንዲሁም አብዚ በቀዳሚነት ይጠቀሳሉ።

ጠላማ ብዙ ተግባር አለው። ጠላ የሥራ ሞተር ነው... ያለጠላ የደቦ ሥራ አይፋጠንም። ሥራውም አይገፋም። ጠላና ንፍሮ ሲኖር የእዳሪ¹⁷ ሥራ ደስ ይላል። ጠላ አነቃቂ ነው። ማህበረሰቡ የሥራ ሞራል መነሻ ሊኖር ይጠቀምበታል። ስራተኛው ጠላ አለ ሲባል የሥራ ሞራሉ ይጨምራል። በተለይ የደቦ ሥራ ካለጠላ እና ንፍሮ፣ አሁን አሁን ደግሞ ካለድንች አይታሰብም። እነሱ ሲዘጋጁ ብቻ ነው ደቦተኛው ሁሉ ደስ ብሎት የሚሰራው” (ቃ.መ፡ ዘላለም አዲሱ፣ 27/11/12፣ በላይነህ አየነው፣ 13/04/13)።

እነዚህ እና ሌሎች ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች የደቦ ሥራን ከማሳለጥ በተጨማሪ የአካባቢው ነዋሪ ማህበረሰብ ቅርርብ እና ትብብር እንዲፈጥር የሚያስችሉ ማህበራት ዋና ማሟያ በመሆን ያገለግላሉ። ለዚህም ያለ ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ምልዓት አግኝተው ሊከውኑ የማይችሉትን ህይወት ደብዳቤ እና የፈረስ ማህበሮችን መጥቀስ ይቻላል። የእነዚህ ማህበራት አባላት በወር ወይም በአመት አንድ ጊዜ ወይም ከዚያ በላይ በመገናኛት በድግስ ወቅት አይቀሬ የሆኑትን ባህላዊ ምግቦችን እና መጠጦችን ማለትም አብዙ፣ ጉዝገዛ እና መክለፍት እየበሉ እንዲሁም ጠላ እና አረቄን እየተገነጩ የተለያዩ ማህበረ ኢኮኖሚያዊ ጉዳዮችን ይወያያሉ። ለአብነት የደረሱ ምርቶችን በደቦ ሥሚሰበሰቡበት ሁኔታ ይነጋገራሉ፤ አቅማቸው በሚፈቅድ መዋጮ ከመንግስት ጋር በመተባበር በየቀበሌዎቹ እና ወረዳዎች መሟላት ሥለሚኖርባቸው መሰረት ልማቶች ይመክራሉ፤ ግጭቶችን በመፍታት እርቅ ይፈጥራሉ። ይህን መሰሉን ሚና ከሚወጡ ማህበራት ውስጥ መሰረቱን ሰከላ ወረዳ ላይ ያደረገው የጊወርጊስ የፈረስ ማህበር እንዲሁም ቡሬ ወረዳ ላይ የተቋቋሙት የሻኳ እና የጅብ ገደል ቀበሌ የመዳሀኒዓለም ማህበር በቀዳሚነት ይጠቀሳሉ (ቃ.መ. በላይነህ አየነው፣ 04/ 13/ 14፣ ሰናይ ሞላ 03/02/14)።

ባህላዊ መጠጦች በማህበረሰብ ደረጃ ብቻ ሳይሆን በቤተሰብ ደረጃም ጥምን ከማርካት ባለፈ በቤተሰብ አባላት መካከል የተግባቦት አውድ የመፍጠር ሚና አላቸው። ኑሯቸውን በቡሬ ወረዳ ግንድባ ቀበሌ ያደረጉት ቢረሳው ካሳ ጠላ ሲጠመቅ ቤታቸው ውስጥ የሚፈጠረውን ጥሩ ስሜት እንዲህ ይገልጻሉ።” ጠላ መኖሩ በራሱ ፍቅር ነው... እኔና ሚስቴ ለብቻችን ሆነን እንደ ብዙ ሰው እንጫወታለን እንስቃለን፤ ከሌላ ግን እንደተጣላ ሰው ዝም ነው የምንባባለው፤ በሆነ ባልሆነው ነገር ልንቀያየምም እንችላለን” (ቃ.መ፡ ቢረሳው ካሳ፣ 12/11/ 13)። በአጠቃላይ ባህላዊ መጠጦቹ በተገለጸው መንገድ በቤተሰብም ይሁን በማህበረሰብ ደረጃ የተሻለ ቅርርብ እንዲኖር እና የመወያየ መድረክ እንዲፈጠር በማድረግ ለልማት ያላቸውን በጎ አስተዋፆ ይወጣሉ። በዚህ መንገድ በባህላዊ መጠጦቹ የሚከውኑት ማህበረ ባህላዊ ሁነቶች እና በምግብ እና መጠጥ ሥርዓቶች

17 እዳሪ ከቤት ውጪ የሆኑ አካባቢዎችን (ራቅ ያሉ የእርሻ ቦታዎችን እና ጓሮን) ለመግለፅ የሚያገለግል ቃል ነው። ለአብነት ከቤት ውጪ የሚከወንን የእርሻ ስራን ለመግለፅ የእዳሪ ሥራ ይባላል። ከዚህ አውድ ውጪ ደግሞ ስገራ የሚለውን ቃል ተክቶ ያገለግላል።

የሚገለጡት ማህበራዊ እሴቶችም እንዲሁ የማህበረሰብን ሰላም የሚያሰፍኑ፤ መተሳሰብን እና መተባበርን የሚያፀኑ መሆናቸው በጥናቱ ተረጋግጧል።

3.2.1.3 ባህላዊ ዝምድና፣ ትብብር እና ሥምምነት መፍጠር

የተጠኛው ማህበረሰብ ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ከተገለፁት ፋይዳዎቻቸው በተጨማሪ ትብብር፣ ሥምምነት እና ባህላዊ ዝምድና መፍጠሪያ በመሆን ያገለግላሉ፤ ከዚህ ጋር ተያይዞ ባህላዊ ማንነትን የመጠበቅ ሚና የሚወጡ ሲሆን መሾም ወይም አቆልቋይ ለተባለው መረዳጃ ተቋም፣ ፍንጥር ለተባለው የእንስሳት የግብይት ውል፣ የጡት ልጅ እና አበልጅ ለተባሉት የዝምድና መፍጠሪያዎች ማሟያ መሆናቸውን ማሳያ አድርጎ መጥቀስ ይቻላል። እነዚህ ማህበረሰብ አቀራረቢ እና አዛማጅ ሁነቶች ከዋነኑ ያለ ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ሙሉ መሆን የማይችሉ መሆናቸው ይገለጻል (ቃ.መ. በላይነህ አየነው፣ 04/13/2013)።

3.2.1. 3.1 መሾም/አቆልቋይ/

መሾም ወይም አቆልቋይ ተጠኛው ማህበረሰብ የክርስትና፣ የሰርግ፣ የአዲስ ቤት ግንባታ የድግስ ወጪዎችን የሚጋራበት ነባር ልማድ ነው። መሾም /አቆልቋይ/ በዋናነት ባህላዊ ምግቦችን እና መጠጦችን በማዋጣት ይከወናል። ከዋነኑ በቡራ ወረዳ መሾም፣ በደንበጫ እና በሰከላ ወረዳ ደግሞ አቆልቋይ በሚል ስያሜ የሚታወቅ ሲሆን አንድ ግለሰብ ወይም ቤተሰብ ለማህበር፣ ወይም ለሠርግ እንደሚደግስ በተሰማበት ጊዜ ለደጋሹ ቤተሰብ፣ ዘመድ ወይም ወዳጅ የሆኑ ሠዎች ጠላ፣ አረቄ እንዲሁም እንጀራ ከወጥ ጋር በማዋጣት የሚያደርጉት የወጪ መጋራት ሥርዓት ነው። የከዋነኑ ሂደት ሹመት ወይም አቆልቋይ እንዲደረግለት ማህበራዊ ሁኔታ ይለያያል። ይኸውም የሚሾመው ለሰርግ ከሆነ ሺሚዎች ከሠርጉ ቀን ቀደም ብለው ጠላ እና እንጀራ ያዘጋጃሉ። ከዚያም በሠርጉ ዕለት ያዘጋጃትን ምግብ እና ጠላ እንዲሁም አረቄ ወደ ሰርጉ ቤት በመውሰድ ለተጠራው ታዳሚ ግብዣ ያደርጋሉ።

ከዚህ ጋር ተያይዞ አንድ ሠው ሠርግ ወይም ማህበር ለሚያዘጋጀው ወዳጁ ወይም ዘመዱ ብዙ ቁጥር ባላቸው እንስራዎች ወይም በትልቅ ጋን መሾም ከቻለ ለአዘጋጅቼ ያለውን ፍቅር እና ቀረቤታ እንዲሁም በሌላ በኩል ሀብቱ እና ማህበራዊ ደረጃው ከፍ ያለ ለመሆኑ አንዱ ማሳያ ተደርጎ ይተረጎማል። በማህበረሰቡ የመሾም ልማድ አንድ ሰው ከላይ በተገለፀው መንገድ በአንድ ወቅት ለአንድ ወዳጁ ወይም ዘመዱ ከሾመ፣ እሱም በተራው የሌሎችን እገዛ የሚፈልግ መሰል ማህበራዊ ሁኔታዎች በሚከውንበት ጊዜ የተሾመለት ቤተሰብ ብድሩ ን እንዲመልስለት መጠበቁ ጤናማ ነው። በመሆኑም የተሾመለት ቤተሰብ ለሾመለት ቤተሰብ በሆነ ምክንያት አቻ ምላሽ ሳይሰጥ ቢቀር ቅያሜ ተፈጥሮ በሁለቱ ቤተሰብ መካከል ያለው ግንኙነት ይሻክራል። በመሆኑም የተሾመለት ሰው በተመሳሳይ አውድ ብድሩን በመመለስ ያገዘውን ቤተሰብ ላለማስቀየም ይጥራል። በዚህ መሰረት በሁለቱ ቤተሰብ መካከል የተጀመረው መደጋገፍ ተሻሽሎ ወደ ጥሩ ወዳጅነት ከፍ ይላል።

በዚህም መሰረት የተለያዩ ሥራዎችን፣ እንዲሁም የደስታ እና ሀዘን ኢጋጣሚዎችን ይጋራሉ።

3.2.1.3.2 ፍንጥር

ፍንጥር የቀንድ እና የጋማ ከብቶች ግብይት በሚካሄድበት ወቅት ሻጭና ገዢ ወደ ጠላ ወይም አረቄ ቤት ጎራ ብለው ሻጭ ስለሸጠው የቀንድ ከብት ባህሪ እና ጉልበት ማብራሪያ የሚሰጥበት፤ እክል ካለበት ሊመልስ ውል የሚያስርበት እና መተማመን የሚፈጠርበት ክዋኔ ነው። በውል ማሰር ሂደቱ የሚከወነው የመጠጥ ሥርዓት የፍንጥር መጠጣት የሚባል ሲሆን ፍንጥር ላይ በሚደረግ ውል መሰረት ለሸያጭ የቀረበው የእርሻ በሬ ወይም ወይፈን ተፈትኖ ሻጩ የገለፀውን አይነት ባህሪ እና ጉልበት ካለሟል ገዢው ፍንጥሩ ላይ በተደረገው ውል መሰረት በሬውን ወደ ሻጩ የመመለስ መብት አለው። ገዥውም በሬውን ተቀብሎ ብሩን የመቀበል ግዴታ አለበት። ሥምምነቱ በዋናነት ሻጭና ገዢ አዋጥተው በሚገዙት እና ለታዛቢዎች በሚጋብዙት ጠላ እና አረቄ የሚከወን መሆኑ ከመስክ መረጃዎች ለማረጋገጥ ተችሏል(ቃ.መ. አንጻራዊ ገላው፣ 02/01/13)።

3.2.1.3.3 የጡት ልጅ

የጡት ልጅ በተጠኘው ማህበረሰብ ልማድ በድግስ ጊዜ በማይቀሩት ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ታጅቦ በአካባቢው በሚመረተው እና ለምግብነት እና ለመዳሀኒትነት ተዘውትሮ ጥቅም ላይ በሚውለው ማር አማካኝነት ባህላዊ ዝምድና የሚፈጠርበት ሥርዓት ነው። ዝምድናውን ለመፍጠር በዋናነት ማር ጥቅም ላይ የሚውል ሲሆን የክዋኔው ሂደት የሚከተለውን ይመስላል። በመጀመሪያ ጡት የሚጠባው¹⁸ ወይም የምትጠባው ግለሰብ ጣታቸውን በማር ይነክራል ወይም ይቀባሉ።ከዚያም የተነከረውን ወይም የተቀባውን ጣታቸውን ጡት ጠቢው አፍ ውስጥ በመጨመር ጣታቸውን እንዲጠባው ይደረጋል። ሂደቱም ጡት መጥባት ተብሎ ይጠራል። ከዚህ ክዋኔ በኋላ ጡት ጠቢው የጡት ልጅ ተብሎ የሚገለፅ ሲሆን ጡት የተጠቡት ግለሰቦችም በበኩላቸው እንደ ይታዩት የጡት አባት ወይም የጡት እናት በሚል የዝምድና መግለጫ ሥያሜዎች ይጠራሉ። ከዚያም ጡት የተጣቡት ግለሰቦች በክፉም ይሁን በመልካም ጊዜ ባለመለያየት የፈጠሩትን ዝምድና መጠበቅ እንዲችሉ በሀይማኖት አባቶች ፊት ቃል ይገባሉ።

ዝምድናው አብዛኛውን ጊዜ የተለያዩ ማህበራዊ ደረጃ ባላቸው ሰዎች ማለትም አብዛኛውን ጊዜ ዝቅተኛ ኢኮኖሚ ባላቸው የማህበረሰብ ክፍሎች፣ እንዲሁም በዕደ ጥበብ ባለሙያዎች እና የተሻለ የኢኮኖሚ ደረጃ ባላቸው መካከል ይከፈላል። ዝምድናው በዚህ ሁኔታ መከፈቱም ማህበረሰቡ ለተለያዩ የዕድ ጥበብ ባለሙያዎች ባለው አሉታዊ አመለካከት ምክንያት በመካከሉ የፈጠረውን ማህበረሰባዊ መራራቅ ¹⁹ ለማጥበብ

18“ጠ” ትጠብቃለች።
19 ማህበረሰቡ በተለይም ቀደም ባለው ጊዜ የዕድ ጥበብ ባለሙያዎችን የማበረታት ልማድ የለውም። በመሆኑም ለተለያዩ ባለሙያዎች አዎንታዊ ትርጉም የሌለው ስያሜ በመስጠት ከተለያዩ ማህበራዊ

የሚያስችል ሚና ይወጣል። በዚህ መሰረት ባህላዊ ዝምድናው ከላይ በተገለጹት ምክንያቶች የተራራቁ የማህበረሰብ ክፍሎች እንዲቀራረቡ እና የተለያዩ ማህበረ ባህላዊ ሁኔታዎችን በጋራ እንዲከውኑ ዕድል ይፈጥራል።

3.4 የእንትፍ እንትፍ ምርቃት

ማር ከተገለጸው በተጨማሪ በተጠኘው ማህበረሰብ በህመም እና በዕድሜ የገፉ አዛውንቶች ለሚከውኑት እና “እንትፍ እንትፍ” ተብሎ ለሚጠራው ምርቃት (ምን አልባትም በአንድ በዕድሜ የገፉ ሰው ለሚያደርገው የመጨረሻ ምርቃት) መከወኛ ሆኖ ያገለግላል። አከዋውኑም እንዲህ ይገለጻል።

“እንትፍ እንትፍ” ህመም የፀናባቸው አዛውንቶች” እንሞታለን” የሚል ስጋት ሲያደርግባቸው ቤተሰቦቻቸውን እና ዘመዶቻቸውን ሰብስበው፤ በንፁህ ውሀ የተበጠበጠ ንፁህ ማር በአፋቸው በመያዝ በተሰበሰቡት ቤተሰቦቻቸው ፊት ላይ እንትፍ እንትፍ እያሉ ተራ በተራ በመርጨት የሚከወኑት የምረቃ ክፍኔ ነው። እኔም ያው እንደምታይኝ ዕድሜዬ የገፉ ሥለሆነ አንድ ግዜ ክፉኛ ስታመም ልጆቼን፣ የልጅ ልጆቼን እና ቅድመ አያት የሆንኩባቸውን የልጆቼን የልጅ ልጆች ጠርቼ እንትፍትፍ ብያለሁ (ቃ.መ. ገላው አበጄ፣ 03/15/14)።

የክፍኔው ዓላማ ተመራቂዎቹ ጥሩ ዕድል ገጥሟቸው ጥሩ ተተኪ ትውልድ እንዲሆኑ መግራት መሆኑን በዚህ ክፍኔ ያለፉት መረጃ አቀባዮቹ ይገልጻሉ ለ(በ.ወ. አንግው ገላው፣ ላቀ ዓለም አየሁ፣ አበባው ጋሹ)። በምረቃው መሳተፍ ጥሩ ዕድል ያመጣል ተብሎ የሚታመን ከመሆኑ ጋር ተያይዞ ሥኬታማ የመሆን ተስፋ የመፍጠር ሥነ ልቦናዊ ፋይዳ ያለው መሆኑን በቃለ መጠይቅ ከተገኙት መረጃዎች ለማረጋገጥ ተችሏል።

3.5 አሉታዊ መስተጋብር

በዘርፉ ጥናት ያደረጉ ምሁራን እንደሚገልጹት ለልማት ዘርፈ ብዙ አበርክቶ ያላቸው የባህል ዘርፎች የመኖራቸውን ያህል ለሀገር ግንባታ ምንም አስተዋፆ የሌላቸው ጎታች የማህበረሰብ ባህሎችም አሉ (ኢያጂ እና ጎሜንት፣ 2011)።

የጥናቱን አላማ ለማሳካት በተደረገው የመረጃ ስብሰባ ሂደት ለማረጋገጥ እንደተቻለው ከምዕራብ ጎጃም ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ጋር ተያይዘው የሚከወኑት ሁሉም ልማዳዊ ተግባራት እንዲሁም በክፍኔዎቹ የሚገለጡት እሳቤዎች ሙሉ በሙሉ ለልማት በጎ አስተዋፆ የላቸውም። በሌላ አገላለፅ የማህበረሰብ ልማት ላይ አሉታዊ አስተዋፆ የሚያሳርፉ ምግብ እና መጠጥ ነክ ተግባራት እና ማህበራዊ እሳቤዎች መኖራቸው በጥናቱ ተረጋግጧል። ከእነዚህ ተግባራት እና እሳቤዎች ውስጥ ተጠኘው

መስተጋብሮች የማግለል ልማድ አለው። ለአብነት በተለይም ቀደም ባለው ጊዜ ከእነዚህ ባለሙያዎች ጋር የጋብቻ ዝምድና አይፈጥርም፣ በተለያዩ ማህበራዊ አሰጣጥ ሁኔታዎች እንዲሳተፉ አይፈቅድም (ቃ.መ. ጋሹ ገላው 02/01/13)።

ማህበረሰብ አብዝቶ መደገስን እና ከማዕድ ተጋሪዎች የሙብላት ዓቅም በላይ የተትረፈረፈ ምግብ አንድ ማዕድ ላይ ማቅረብን የማህበራዊ ደረጃ ማሳያ አድርጎ ማየቱ በቀዳሚነት ይጠቀሳል። የምዕራብ ጎጃም ማህበረሰብ ለወርሀዊ እና ዓመታዊ ሀይማኖታዊ ክብረ በዓላት ወይም በዝክር ወቅት ለፈረስ እና ለሌሎች ሀይማኖታዊ መሰረት ላላቸው ማህበራት እንዲሁም ከልደት ጀምሮ እስከ ሞት ለሚከውኑ የተለያዩ የህይወት አደት ሽግግሮች ከዋኔ ድግስ የማዘጋጀት ነባር ልማድ አለው። ከዚህ ጋር አያይዘም በእነዚህ ድግስ ፈላጊ ሁነቶች በሰፊው ደግሞ በርካታ ታዳሚ መጋበዝ መቻልን አንዱ የከፍተኛ ማህበራዊ ደረጃ ማስረገጫ አድርጎ ይመለከታል። በመሆኑም አብዝተው እና አጣፍተው የሚደግሱ ግለሰቦችን አድናቆት ይቸራል። በተለያዩ የሀዘን እና የደስታ አውዶች ስማቸውን እየጠራ በዜማ ያምካሻል።

በአንጻሩ ድግስ ለሚያስፈልጋቸው ማህበራዊ ሁነቶች በጥቁቱ የደገስ ወይም ጭራሹን መደገስ ያልቻለውን በአሽሙር ይሸነቁጣል። ሥለሆነም የአካባቢው ማህበረሰብ በደግሰ ፈላጊ ማህበረ ባህላዊ ሁነቶች ወቅት ከአቅሙ በላይ በመደገስ ከአሽሙር እና ሽሙጥ ለማምለጥ ይጥራል። ይህም ደጋጎችን ላልተፈለገ ወጪ በመዳረግ ለከፍተኛ ኢኮኖሚያዊ ቀውስ ይዳርጋል። የጉዳቱ ደረጃ ለድግስ ወጪ ሲባል የተወሰደን የመንግስት ብድር ለመክፈል የቤት ጣሪያን ገፍፎ እስከ መሸጥ ሊደርስ ይችላል። ከድግሱ መጠነ ሰፊነት ጋር ተያይዞ የዝግጅት ሂደቱ ለረዥም ጊዜ መከውኑ ደግሞ ደጋሽ ሴቶችን ለከፍተኛ ድካም እና የጤና እክል ይዳርጋል። ከድግስ ዝግጅት ጋር ተያይዞ ሴቶች ላይ የሚደርሰው ከፍተኛ ድካም እና እንቅልፍ ማጣት ጋር ተያይዞ ለጤና እክል የሚዳርግ መሆኑ ርዕስ ጉዳዩን አስመልክቶ በታተሙ ጥናታዊ መፃሕፍት ተገልጿል (ይሁኔ አየለ፣2010)። ድግስን ጨምሮ በሴቶች ብቻ የሚከወነው የቤት ውስጥ ሥራ ብዙ ጉልበት እና ጊዜ የሚያባክን መሆኑ እና የጤና ዕክል የሚያስከትል መሆኑን አምቦ ላይ ትኩረቱን አድርጎ በተካሄደው ጥናት ግኝት ላይም በተመሳሳይ ሁኔታ ተገልጿል (ታሪኩ፣ 2012)።

የቤት ውስጥ ሥራን ሙሉ በሙሉ የሴቶች ሀላፊነት አድርጎ መወሰድ፣ ልማት ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ የሚያሳርፍ መሆኑን ጉዳዩን የመረመሩ ቀደምት ጥናቶች በተደጋጋሚ ገልፀዋል። ይኸውም በሥነቃል ዘርፎች አማካኝነት ሥርዓተ ሥራ እና ምስለ ሴትን ያጠናው ብርሀኑ(2015) የቤት ውስጥ ሥራ ሙሉ በሙሉ የሴቶች ሀላፊነት መሆኑ፤ ሴቶች ከቤት ውጭ በሆኑ የሥራ ዘርፎች ላይ ያላቸው የተሳትፎ ደረጃ ከወንዶች ዝቅ እንዲል ማድረጉን በጥናቱ ግኝት ገልጿል። ኤክርት እና ኮኔል ጊነት (1992) የተባሉት የእንስታዊነት ንድፈ ሀሳብ ቀማሪ እና አቀንቃኞችም እንዲሁ በአብዛኛው ማህበረሰብ ሥርዓተ ሥራዎች የሚና ክፍፍል የሴቶች ድርሻ የቤተሰብ አባላትን መደገፍ እና መንከባከብ መሆኑ፤ አንድም ሴቶች እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ ከቤት ውጪ በሆኑ የሥራ ዘርፎች እንዳይሳተፉ አድርጓል፤ ሁለትም ተሳትፏቸው ከቤት ውስጥ ሚናቸው ጋር የተዛመዱ ሀዘባዊ የሥራ ዘርፎች ላይ ብቻ እንዲወሰን ማድረጉን ይገልጻሉ። ጎርፋቲ እና መድህንም (2015) ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ ባካሄዱት ጥናት የሚና ክፍፍል እና ከሚና ክፍፍሉ ጋር የተያያዘው የማይቀየር አመለካከት እና አረዳድ አሁንም ድረስ በዘመናዊዎች ማህበረሰብ

መዋቅር ውስጥ በሚታየው የሴቶች የፖለቲካ ውክልና ዕድገት ላይ በሚያሳድረው አሉታዊ ተፅዕኖ በቀዳሚነት የሚጠቀስ መሆኑን አስረግጠዋል። ሥርዓተ ስታዊ የሚና ክፍፍሉ ይህ ጥናት ባተኮረበት አካባቢ በሚኖሩ ሴቶችም ላይ በቀደምት ጥናቶች ግኝት የተገለፀውን አይነት ጫና የፈጠረ መሆኑን ከመስክ ምልክታዎች እና በቃለ መጠይቅ ከተገኙት መረጃዎች ለማረጋገጥ ተችሏል። ይህም የባህል ወይም የፎክሎር አንድ ክፍለ አካል የሆነው ሥርዓተ ስታዊ ክልማት ጋር ተቃርኗዊ መስተጋብር ያለው መሆኑን ያመለክታል።

በተጨማሪም በርዕስ ተራ ቁጥር 3.2.1 እንደተገለፀው ምንም እንኳን የባህላዊ መጠጦቹ በአካባቢው በብዛት መገኘታቸው ያበረከተው ዘረፍ ብዙ ኢኮኖሚያዊ ፋይዳ ቢኖርም፤ ተጠኝው ማህበረሰብ ባህላዊ መጠጦችን የፍብሪካ ምርት ከሆኑት የአልኮል መጠጦች በሚያንስ ተመጣጣኝ በሆነ ዋጋ ማግኘት መቻሉ እና ማዘወተሩ፤ የመጠጦቹ የአልኮል ይዘት ከፍተኛ ከመሆኑ²⁰ ጋር ተደምሮ ለልማት መዋል የሚገባውን የሰው ሀይል ላይ ጉዳት የሚያደርስ መሆኑ ይገለጻል። የችግሩን ክፍታ በዘወትር ምልክታው መታዘብ የቻለው መረጃ አቀባዬ የሚከተለውን ይላል። “ወጣቱ አረቄ ቤት ነው የሚውለው። የዚህ አካባቢ ሰው በ[ዙር] ነው የሚጠጣው። ጥዋት ነጋዴው፣ ቀን ላይ ተማሪው፣ ምሽት ላይ የመንግስት ሰራተኛው። ራሴን እና ሀገሬን እንዴት ላልማ የሚል የለም። ወጣቱ ድንዛዜ ላይ ነው” (ቃ.መ፣ ይነበብ ታምሩ፣ 30/01/13)። “የመሸታ²¹ ቤት ጠላ አዲስ ነው፣ ደም ይሞላል በሚል አመክንዮ መሸተኛ የሆነው ወጣቱ መሆኑን በሶስቱም ወረዳዎች በቃለ መጠይቅ ከተገኙ መረጃዎች እና በጠላ ቤቶች ከተደረጉ ምልክታዎች ለማረጋገጥ ተችሏል። ይህም ባህላዊ መጠጦች ያላቸውን ከፊል አሉታዊ ጎን የሚያሳይ መሆኑን ልብ ይሏል። ይህን መሰሉ የመጠጦቹ አሉታዊ ገፅታ አረቄ ላይ ትኩረቱን አድርጎ በተካሄደው የእነ -የራስ ወርቅ እና ኢዛና (200:99) የጥናት ግኝት ላይ የተገለፀ መሆኑን ልብ ይሏል።

4. ማጠቃለያ

የምዕራብ ጎጃም ሴቶች የተለያዩ ሀገር በቀል እውቀቶቻቸውን በመተግበር የሚያዘጋጇቸው እና የባህል ወይም የፎክሎር አንድ ንዑስ ዘርፍ የሆኑ፤ የተለያዩ ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች መኖራቸው በጥናቱ ግኝት ተመለክቷል። እነዚህ ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ለሚያዘጋጁቸው ማህበረሰብ የሚያበረክቷቸው የተለያዩ ማህበረ ባህላዊ ፋይዳዎች ያሏቸው ሲሆን፤ ከልማት ጋርም እንዲሁ በቀጥታ እና በተዘዋዋሪ አዎንታዊ እና አሉታዊ መስተጋብር ያላቸው መሆኑ በጥናቱ ዋና ግኝት ተረጋግጧል። ይኸውም በአዎንታዊ መስተጋብራቸው በተጠኝው አካባቢ ለሚኖሩ የማህበረሰብ ክፍሎች (በተለይም ለሴቶች) የገቢ ምንጭ መሆን ችለዋል። በዚህ ረገድ በአካባቢው ከሚዘወተሩ ባህላዊ መጠጦች

20 የአረቄ የአልኮል ይዘቱ 39.9 በመቶ መሆኑን ታደለ, ፍቃዱ & እና ሲራጅ (2013) ባካሄዱት ጥናት ገልፀዋል።
21 መሸታ ቤት ባህላዊ መጠጦች የሚሸጡባቸውን ቤቶች ለመግለፅ የሚያገለግል ስያሜ ሲሆን በእነዚህ ባህላዊ መጠጥ ቤቶች ውስጥ የሚያዘወትር ደንበኛም መሸተኛ በሚል ይጠራል።

ውስጥ አረቄ እና ጠላ ቀዳሚውን ቦታ ይይዛሉ። ከባህላዊ ምግቦች ውስጥ ደግሞ ግብጦ፣ በቆሎ እና ድንች በዋናነት ይጠቀሳሉ።

እነዚህ ምግቦች እና መጠጦች በገጠርም ይሁን በከተማ ለሚኖሩ ሥራ እና መሬት አጥ ለሆኑ የማህበረሰብ ክፍሎች የገቢ ምንጭ በመሆን የቤተሰባቸውን ህይወት አስቀጥለዋል፤ ለጥቂቶችም ቤት እና ሌሎችን ቋሚ ጥሪቶች እንዲያፈሩ ምክንያት ሆነዋል። የባህላዊ መጠጦች መኖር በራሱ ባህላዊ ምግቦቹን እና መጠጦችን ለማዘጋጀት የሚያገለግሉ ቁሶች እንዳይጠፉ ምክንያት ከመሆናቸው ጋር ተያይዞ የቁሶቹ አምራች የሆኑት የዕድ ጥበብ ባለሙያዎች የገቢ ምንጭ ቀጣይ እንዲሆን አስችሏል። ባህላዊ መጠጦቹ ብቻ ሳይሆን ተረፈ ምርቶቻቸውም ቀላል የሚይባል ኢኮኖሚያዊ ፋይዳ መፍጠር የቻሉ መሆናቸው በጥናቱ ግኝት ተመላክቷል። ለዚህም አተላ እና ብሪንጥ የሚባሉት ተረፈ ምርቶች በአካባቢው ለሚደረገው የሥጋ ምርት ልማት ግብዓት መሆን ከመቻላቸው ጋር ተያይዞ ባህላዊ መጠጥ ሻጮች የቀንድ ከብቶችን እየቀለቡ ለውጪ ገበያ ከሚያቀርቡ የማህበረሰብ ክፍሎች ጋር በጥምረት እንዲሰሩ ማስቻላቸውን እና ባለሙያዎቹ ተጨማሪ ገቢ እንዲያገኙ ምክንያት መሆኑን ዋቢ አድርጎ መውሰድ ይቻላል። ይህም ከባህላዊ መጠጦች የቀጥታ የልማት አዎንታዊ አስተዋዎቻች ውስጥ በዋናነት ይጠቀሳል።

በሌላ በኩል አብዛኞቹ የምዕራብ ጎጃም ማህበረሰብ የአመጋገብ እና የመጠጥ ሥርዓቶች ለልማት ግብዓት ሊሆኑ የሚችሉ ማህበራዊ እውቀቶች እና እሴቶች የሚገለጡባቸው መሆናቸው በጥናቱ ተረጋግጧል። ለዚህም እንደባለሙያዎቹ የፈጠራ ችሎታ እና ፍላጎት በተለያዩ መንገድ የሚከወነው የምግብ እና መጠጥ አዘገጃጀት እውቀቱ በቀዳሚነት ይጠቀሳል። ከባህላዊ የምግብ አዘገጃጀት እውቀቶች ውስጥ ምግቦች እና መጠጦች በቀላሉ ሳይበላሹ ለረዥም ጊዜ እንዲቆይ የሚያግዘው ባህላዊ የማብላላት እውቀት አንዱ ነው። እንዲሁም ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ሥራን በግል እና በደቦ ለመከወን፣ እንዲሁም ለአንድ ዓላማ በጋራ መቆም የሚስችል ማህበራዊ ካፒታልን የመፍጠር ሚና ያላቸውን ማህበራዊ ተቋማትን፣ ዝምድናዎችን፣ እንዲሁም ሥምምነት መፍጠሪያ መሆናቸው ደግሞ በባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች በኩል ባህል ለልማት ከሚያበረክተው ኢ-ቀጥተኛ አዎንታዊ አስተዋዎቻች ውስጥ በዋናነት የሚጠቀሱ ናቸው።

በአጠቃላይ የምዕራብ ጎጃም ማህበረሰብ የባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች እንዲሁም ተያያዥ ሥርዓቶቻቸው ከልማት ጋር ያላቸው መስተጋብር ሲታይ አንድም፣ በቀጥታ የገቢ ምንጭ በመሆን እና ሥራ አጥነትን በመቀነስ፣ ሁለትም የስራ ወኔ በመፍጠር እና ማህበረሰቡ ጊዜውን በሥራ እንዲያሳልፍ በማነሳሳት፣ ሶስትም፣ ለማህበረሰብ ልማት ትልቅ ግብዓት የሆነውን የማህበረሰብ ትስስር በማጠናከር እና ማህበራዊ ካፒታል በመፍጠር ልማትን ማገዝ የሚችሉ መሆናቸው በጥናቱ ተረጋግጧል። ይሁን እንጂ ከባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች ጋር ተያይዘው የሚገለጡ ሁሉም ማህበራዊ እሴቶች ለልማት በጎ አስተዋዎ የሌላቸው መሆኑ ሌላው በጥናቱ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው። ከዚህ አኳያ ሥርዓተ ይታን መሰረት ባደረገው የሚና ክፍፍል መሰረት የሴቶች የሆነው የቤት

ውስጥ ሥራ እና የሥራው ጊዜ እና ጉልበት ፈላጊነት በቴክኖሎጂ ካለመታገዝ ጋር ተደምሮ የሴቶች የልማት ተሳትፎ ላይ የሚያደርሰው ጫና በቀዳሚነት ይጠቀሳል። በተጨማሪም በተጠኘው ማህበረሰብ የአመጋገብ እና የመጠጥ ልማድ በብዙ ወጪ ብዙ ደግሶ በርካታ ሰዎችን መጋበዝ መቻል፤ ዋና የማህበራዊ ደረጃ ማስረገጫ ሆኖ መታየቱ፤ ከሽሙጥ እና ከአሉባልታ ማምለጫ መንገድ መሆኑ እና የሁነቱ የጥሪት አሟጣጭነት ከባህላዊ የአመጋገብ እና የመጠጥ ሥርዓቱ ጋር የቀጠለ ሌላው የባህል አሉታዊ አስተዋፅዖ ማሳያ ነው። ሥለሆነም ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች በዘመን አፈራሽ ቴክኖሎጂ በመታገዝ የሚዘጋጁበት ዕድል ቢፈጠር እንዲሁም የተለያዩ ማህበረሰብ አሰባሳቢ ሁነቶችን እንደ መድረክ በመጠቀም አሉታዊ አስተዋፅዖ ያላቸው እሳቤዎችን የሚመለከት የግንዛቤ መለወጫ ሥልጠናዎች ቢሰጥ፤ ማህበረሰቡ ብሎም ሀገር ከዘርፉ የተሻለ ጥቅም ማግኘት ይችላሉ።

ዋቢ ሥራዎች

- ምህረት ካሳ። 2002። የሸካቾ ብሄረሰብ ባህላዊ የምግብ ዝግጅት እና የአመጋገብ ሥርዓት። (ያልታተመ የማስተርስ ዲግሪ ማሟያ ጥናት)። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።
- ስንቅነሽ አጣለ። 2007። ባህል እና ልማት በበርታ ብሔረሰብ። (ያልታተመ የሶስተኛ ዲግሪ ማሟያ ጥናት)። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።
- ራሄል እንዳለው። 1999። የአኚዋ ብሄረሰብ ባህላዊ ምግቦች እና መጠጦች አዘገጃጀት እና አቀራረብ ሥነ ሥርዓት። (ያልታተመ የማስተርስ ዲግሪ ማሟያ ጥናት)። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።
- ሺፈራው በቀለ። አርታኢ። 2004። ባህል እና ልማት በኢትዮጵያ። አዲስ አበባ፣ ፎረም ፎር ሶሺያል ስተዲስ።
- አብዲ ተማም። 2003። የባህል ምግብ አዘገጃጀት እና አቀራረብ ሥርዓት በስልጤ ብሄረሰብ። (ያልታተመ የማስተርስ ዲግሪ ማሟያ ጥናት)። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።
- እታገኘሁ አስረስ። 2002። በቤንሻንጉል ጉሙዝ ክልል የማኦ ብሄረሰብ ባህላዊ የምግብ አዘገጃጀት እና የአመጋገብ ሥርዓት። (ያልታተመ የማስተርስ ዲግሪ ማሟያ ጥናት)። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።
- ፈቃደ አዘዘ። 1991። የሥነቃል መምሪያ። አዲስ አበባ፣ ባሌ ማተሚያ ድርጅት።
- ፀደኒያ ዳመና። 2001። የኮንባታ ብሄረሰብ ባህላዊ የምግብ እና መጠጥ አዘገጃጀት፣ አቀራረብ እና አመጋገብ ሥርዓት። (ያልታተመ የማስተርስ ዲግሪ ማሟያ ጥናት)። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።

Abebe, E. 2013. The Place of Children through the Lens of Generational and Gender Relationships in Awra Amba

- Community, Northern Ethiopia (un published master's thesis). Norwegian University of Science and Technology.
- Berhanu, B. 2015. Gender Roles and the Societies Perception of Women in Mecha Oromo Verbal art: A Feminist Approach [unpublished doctoral dissertation]. Ababa University.
- Beoku-Betts, J. 1995. We Got Our Way of Cooking things: Women, Food, and Preservation of Cultural Identity among the Gullah. *Gender and Society*, 9(5): 535-555.
- Eckert, P. & Mcoonnell-Genet, S. (1992). Think Practically and Look Logically: Language and Gender as Community- Based Practice. *Annual Review of Antropology*, 21(1): 461-468. DOI: 10.1146/annurev.an.21.100192.002333
- Gebre, Y. 2005. Culture and Development in Africa: Building on Positive Cultural Practices. Addis Ababa: UNFPA and African Union.
- Getachew, P., Umeta, M., Retta, N., Bekele, T., Molapisi, M. and Haki, G. D. 2014. Fatty Acid Profile and Mineral Composition of traditionally processed Gibto (*Lupinus albus L.*) grown in Ethiopia. *Botswana Journal of Agriculture and Applied Sciences*, 10(2): 256-273.
- Glassie, H. 1991. *Material Culture*. Bloomington and Indiana, Indiana University Press.
- Giddens, S., 2006. *Sociology* (5th ed.). Cambridge: Polity Press.
- Ghorfati, A., & MedIni, R. 2015. Feminism and its Impact on Woman in the Modern Society. (Unpublished doctoral dissertation). Tlemcen University.
- Iyaji, A., & Gomment, T. I. 2011. Culture and Development: An Exposition of the Interconnectivity. *Current Research Journal of Social Sciences*, 3(2): 50-53.
- Kohsaka, R., Matsuoka, H. & Uchiyama, Y. 2016. Capturing the relationships between local Foods and Residents: A case in the Noto region Japan. *Journal of Ethnic Foods*, 3: 86-92. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jef.2016.05.001>

- Lee, M., Regu, M. & Seleshe, S. 2015. Uniqueness of Ethiopian traditional alcoholic Beverage of Plant origin, Tella. *Journal of Ethnic Foods*, 2: 110-114. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jef.2015.08.002>
- Liu, S., Han, Y. & Zhou, Z. 2011. Lactic acid Bacteria in traditional fermented Chinese foods. *Food Research International*, 44(3): 643-651. <http://dx.doi.org/10.1016/j.foodres.2010.12.034>
- Ellen, M. 2007. Cultural Factors in Food Habits: Reflections in Memory of Christine S. Wilson, *Ecology of Food and Nutrition*, 46(3-4): 185-204. DOI: 10.1080/03670240701407582
- Mohammed, J., Selesh, S., Nega, F., & Lee, M. (2016). Revisit to Ethiopian Traditional Barley-Based Food. *Journal of Ethnic Foods*, 3(2): 135-141. <http://doi.org/10.106/j.jef.2016.06.001>
- Prown, J. 1985. An Introduction to Material Culture Theory and Method. *Winterthur Portfolio*, 4(3): 431-53.
- Sabina, A. 2004. Culture, Poverty, and External Intervention. In Rao, V. & Walton, M., Eds. *Culture and Public Action*. 185-209. Stanford, California: Stanford University Press.
- Solomon, A. 2015. Women's Decision-Making Rights in the Household: A Case Study on Awra Amba Community in Fogera Woreda [Unpublished Doctoral Dissertation]. Addis Ababa University.
- Tariku, H. 2012. Ethiopian Indigenous Knowledge of Traditional Foods and Beverages Possessing: Needs for Modern Food Processing Technology and Transformations. In Tesema, B. & Michael.M (Eds.), *Proceedings of National Conference on Science, Technology and Innovation For prosperity of Ethiopia*. 66-77. Bahirdar University, Institute of Technology.
- Tilahun, C. 2012. A Study of the Nature of Group Communication among Awramba Community Members in Promoting Social Change (Unpublished doctoral master's thesis). Addis Ababa University.
- Trichopoulou, A., Soukara, S., & Vasilopoulou, E. 2007). Traditional Foods: Science and Society perspective. *Journal of Trends in Food*

science and Technology, 18(8): 420-447. <https://doi.org/10.1016/j.tifs.2007.03.007>

Yeraswork, A. & Ezana, A. 2010. *The Araqe Dilemma: The Socio economics of Traditional Distilled Alcohol Production, Marketing and consumption in Ethiopia*. Addis Ababa, Forum for social studies.

Yohannes, T., Melak , F., & Siraj. K. 2013. Preparation and Physicochemical analysis of some Ethiopian traditional alcoholic beverages. *African Journal of food science*, 7(11): 399- 403. DOI: 10.5897/AJFS2013.1066

ደግሰው ጥሎን
አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ እና አንጅባራ ዩኒቨርሲቲ

ዘላለም ተፈራ
አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

አጋራደች ጅምነህ
አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ